

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra regionálního managementu

Diplomová práce

Vliv Evropské unie na nečlenské evropské státy

Vypracoval: Bc. Tomáš Linhart

Vedoucí práce: doc. RNDr. Zuzana Dvořáková Líšková, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to – v nezkrácené podobě/v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Ekonomickou fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Podpis studenta

Poděkování

Rád bych poděkoval mé vedoucí práce doc. RNDr. Zuzaně Dvořákové Líškové, Ph.D. za cenné rady, čas, vstřícnost a trpělivost při řešení problematiky v diplomové práci. Také bych rád poděkoval mé rodině za podporu.

Abstrakt

Diplomová práce s názvem „*Vliv Evropské unie na nečlenské evropské státy*“ se zabývá vzájemnými vztahy této instituce s vybranými nečlenskými státy Evropy, přesněji pak Srbské republiky, Norského království a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska.

Text definuje zahraniční politiky Evropské unie a zjišťuje její politicko-právní dynamiku a vzájemné propojení s preferovanými evropskými státy. Diplomová práce má za cíl zjistit ekonomicko-hospodářské a environmentální vztahy mezi zmíněnými hráči. Další ambicí práce je uvést současné bilaterální vztahy, zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky a popisovat vzájemné ovlivňování legislativního rámce v daných oblastech.

Diplomová práce představuje kooperaci EU s nečlenskými státy, respektive popisuje existující vazby v mnoha oblastech a přináší okolnosti zamítnutí členství Norského království do této struktury, odůvodnění vystoupení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska a opuštění od mnohaletého členství, a naopak zájmy Srbské republiky stát se rovnocenným členem a partnerem Evropské unie po vzoru jiných členských států.

Vedle nezbytného historického vhledu do integračního vývoje Evropské unie je podstatnou částí diplomové práce zdůvodnění stále trvajících nebo nově vzniklého nečlenství vybraných evropských států v EU. V souvislosti s tím však existuje četná spolupráce společenství s jednotlivými státy, a právě na tyto vzájemné kooperace text práce míří.

Diplomová práce posuzuje nejen vztahy a důvody, ale i výhody proč být, či nebýt členem Evropské unie. Zároveň je komplexním textem pro oblast Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, Společné bezpečnostní a obranné politiky, zahraniční politiky a Evropské politiky sousedství.

Klíčová slova:

Evropská unie, Srbská republika, Norské království, Spojené království Velké Británie a Severního Irska, zahraniční politika, bezpečnostní a obranná politika, bilaterální vztahy, spolupráce, legislativa, ekonomika a životní prostředí.

Abstracts

The thesis entitled "*The Influence of the European Union on Non-Member States of Europe*" deals with the mutual relations of this institution with selected non-member states of Europe, more precisely the Republic of Serbia, the Kingdom of Norway and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.

The text defines the European Union's foreign policies and identifies its political-legal dynamics and interconnections with its preferred European states. The thesis aims to establish the economic-economic and environmental relations between the players. Another ambition of the thesis is to list the current bilateral relations, foreign, security and defence policies and to describe the mutual influence of the legislative framework in the respective areas.

The thesis introduces the EU cooperation with non-member states, or rather describes the existing ties in many areas, and presents the circumstances of the rejection of the Kingdom of Norway's membership in this structure, the rationale of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland's withdrawal and abandonment from the multi-year membership, and on the contrary, the interests of the Republic of Serbia to become an equal member and partner of the European Union, following the example of other member states.

In addition to the necessary historical insight into the integration development of the European Union, an essential part of the thesis is the justification of the continued or newly created non-membership of selected European states in the EU. However, there are numerous collaborations between the community and individual states, and it is these collaborations that the thesis text focuses on.

The thesis assesses not only the relations and the reasons and benefits of being or not being a member of the European Union but is a comprehensive text for the Common Foreign and Security Policy, the Common Security and Defence Policy, Foreign Policy and the European Neighbourhood Policy.

Key words:

European Union, Republic of Serbia, Kingdom of Norway, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, foreign policy, security and defence policy, bilateral relations, cooperation, legislation, economy and environment.

OBSAH

ÚVOD	11
1. SOUČASNÝ STAV PROBLEMATIKY A PŘEHLED ŘEŠENÉHO PROBLÉMU	13
1.1. <i>Vznik a rozvoj Evropské unie</i>	13
1.2. <i>Členství v Evropské unii</i>	17
1.3. <i>Výhody vstupu do Evropské unie</i>	18
1.4. <i>Nečlenské státy Evropské unie</i>	20
1.5. <i>Zahraniční činnost Evropské unie</i>	24
1.5.1. The Common Foreign and Security Policy	25
1.5.2. The Common Security and Defence Policy	26
1.5.3. European neighbourhood policy	28
1.5.4. Zahraniční politika a krize	30
1.6. <i>Komparované referenční státy</i>	32
1.6.1. Srbská republika	32
1.6.2. Norské království	35
1.6.3. Spojené království Velké Británie a Severního Irska	37
2. Cíl práce	41
2.1. <i>Výzkumné otázky</i>	41
2.2. <i>Operacionalizace základních pojmů</i>	41
3. Metodika	43
3.1. <i>Metody sběru dat</i>	43
3.2. <i>Vyhodnocení sběru dat</i>	44
3.3. <i>Charakteristika výzkumného vzorku</i>	45
3.3.1. Srbská republika	45
3.3.2. Norské království	47
3.3.3. Spojené království Velké Británie a Severního Irska	48

4.	Výsledky výzkumného řešení	51
4.1.	<i>Politicko-právní vztahy EU s referenčními státy</i>	51
4.1.1.	Komparace politicko-právních vztahů EU se Srbskem	53
4.1.2.	Komparace politicko-právních vztahů EU s Norskem	53
4.1.3.	Komparace politicko-právních vztahů EU se Spojeným královstvím	54
4.2.	<i>Ekonomické, hospodářské a environmentální vztahy EU s referenčními státy</i>	55
4.2.1.	Komparace ekonomických, hospodářských a environmentálních vztahů EU se Srbskem	56
4.2.2.	Komparace ekonomických, hospodářských a environmentálních vztahů EU s Norskem	57
4.2.3.	Komparace ekonomických, hospodářských a environmentálních vztahů EU se Spojeným královstvím	58
4.3.	<i>Bilaterální vztahy EU s referenčními státy ve vybraných oblastech</i>	59
4.3.1.	Komparace bezpečnostních a obranných vztahů EU se Srbskem	61
4.3.2.	Komparace bezpečnostních a obranných vztahů EU s Norskem	61
4.3.3.	Komparace bezpečnostních a obranných vztahů EU se Spojeným královstvím	62
5.	Diskuze	64
5.1.	<i>Aktivita Evropské unie ovlivňující referenční státy</i>	64
5.1.1.	Srbsko	66
5.1.2.	Norsko	67
5.1.3.	Spojené království	69
5.2.	<i>Ekonomické, hospodářské a environmentální vztahy Evropské unie s referenčními státy</i>	70
5.2.1.	Srbsko	70
5.2.2.	Norsko	71
5.2.3.	Spojené království	72
5.3.	<i>Bilaterální vztahy Evropské unie s referenčními státy v oblasti bezpečnosti a obranné politiky</i>	73
5.3.1.	Srbsko	73
5.3.2.	Norsko	74
5.3.3.	Spojené království	75
6.	Závěr	77

I. Summary and key words	79
II. Seznam použitých zdrojů	80
<i>II.I. Odborná literatura</i>	80
<i>II.II. Odborné články</i>	81
<i>II.III. Internetové zdroje</i>	83
<i>II.IV. Legislativní zdroje</i>	86
<i>II.V. Ostatní zdroje</i>	87
III. Seznam použitých pojmů a zkratk	88
IV. Seznam tabulek a obrázku	90
<i>IV.I. Použité tabulky</i>	90
<i>IV.II. Použité obrázky</i>	90
V. Seznam cizojazyčných výrazů	91
<i>V.I. Používané výrazy</i>	91
<i>V.II. Poznámky s cizojazyčnou tematikou</i>	92
<i>V.III. Protokolární názvy referenčních států v úředním jazyce/jazycích příslušné země</i>	92
VI. Seznam příloh	93

ÚVOD

O Evropské unii je všeobecně známo, že je politickou a hospodářskou unií a v současné době je tvořena dvaceti sedmi členskými státy. Počet členských států však nekopíruje počet zemí v Evropě. Vztah k členství v této unii je indiferentní s ohledem na individuální zájmy a očekávání každého, se zhruba padesáti státy, ležících na evropském kontinentu. Počátek evropské integrace datujeme k podepsání Maastrichtské smlouvy v roce 1992. Od tohoto roku začínáme mluvit o Evropské unii. Té však předcházela vznik Evropského společenství uhlí a oceli v roce 1952 a následně podpis Římských smluv v roce 1957, na jejichž základě vznikly Evropské hospodářské společenství a Evropské společenství pro atomovou energii. U podpisu všech smluv stály Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo a Nizozemsko.

Od vzniku Evropské unie řada států vyvíjela či stále vyvíjí řadu národních i mezinárodních aktivit vedoucích ke členství v této jedné z největších světových ekonomik. Ochota přistoupit a být součástí takového uskupení však není jednotná, řada států má svá odůvodnění, proč se nestát členskou zemí, nebo dokonce toto společenství opouští, jako tomu bylo v nedávné době v případě Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku. To vstoupilo do tehdejšího Evropského společenství v roce 1973, aby ho na základě referenda oficiálně opustilo na začátku roku 2020.

Diplomová práce s názvem „*Vliv Evropské unie na nečlenské evropské státy*“ přináší informace nejen o historii vzájemných vztahů EU s členskými státy, ale hlavní impakt míří na evropské státy, které nejsou doposud z různých subjektivních i objektivních důvodů členy tohoto politicko-hospodářského společenství. Zhruba polovina států evropského kontinentu není součástí tohoto uskupení, protože o to nejeví zájem, nebo doposud o členství nepožádala, či nesplnila takzvaná Kodaňská kritéria určující měřítko pro splnění politických, ekonomických a právních pravidel vstupu. Práce tedy charakterizuje politické naladění vůči členství v EU a analyzuje politicko-právní vazby mezi Unií a třemi vybranými nečlenskými evropskými státy. Přesněji se jedná o Srbskou republiku, Norské království a Spojené království Velké Británie a Severního Irsku.

Diplomová práce popisuje spolupráci Unie s jednotlivými referenčními státy, a navíc posuzuje zájmy a výhody proč být, či důvody proč nebýt členem Evropské unie, dále je práce komplexním textem pro oblast Společné zahraniční a bezpečnostní politiky,

Společné bezpečnostní a obranné politiky a Evropské politiky sousedství. Zásadní vizualizaci strukturovaného uspořádání diplomové práce prezentuje čtenářům myšlenková mapa v příloze.

Souvislosti teoretického textu uvádí do kontextu praktická část diplomové práce, která mapuje aktuální stav bilaterálních vztahů Evropské unie se Srbskem, Norskem a Spojeným královstvím. Prostřednictvím komparace nejen dostupných odborných tuzemských i zahraničních zdrojů, ale také i se zdroji mezinárodního legislativního charakteru, práce popisuje vzájemné politické a hospodářské vztahy Unie s referenčními státy. Práce tedy přináší analýzu vzájemných aktuálních vztahů Evropské unie se Srbskou republikou, která podala přihlášku na konci roku 2009 a od té doby usiluje o právoplatné členství. Oproti tomu stavím vzájemné vztahy Unie s Norským královstvím, které naopak přihlášku pozastavilo na základě referenda, respektive neshodného očekávání politické a občanské veřejnosti. Do třetice komplexnost textu doplní analýza současných vztahů Evropské unie se Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irska, které naopak bylo dlouholetým členským státem a Evropskou unii opustilo na začátku roku 2020.

1. SOUČASNÝ STAV PROBLEMATIKY A PŘEHLED ŘEŠENÉHO PROBLÉMU

Evropskou zahraniční a bezpečnostní politiku je třeba vnímat jako další fázi evropské integrace, do níž se promítají všechny různé dynamické aspekty evropského projektu.

1.1. Vznik a rozvoj Evropské unie

Evropská unie (EU) má své kořeny v období po druhé světové válce, kdy se evropští představitelé snažili o stabilitu a hospodářskou prosperitu v regionu. Byla založena s cílem podporovat mír v Evropě prostřednictvím hospodářské, politické a sociální spolupráce mezi členskými státy. Funguje prostřednictvím systému nadnárodních institucí a mezivládního rozhodování v souladu se třemi základními principy: demokratická rovnoprávnost, zastupitelská demokracie a participativní demokracie.

Jednotná soustava orgánů se skládá z: Evropské komise, Evropského parlamentu, Evropské rady, Rady Evropské unie, Soudního dvora a Účetního dvora, které vykonávají své pravomoci v souladu s multilaterálními smlouvami. Převážně poradní funkci mají orgány jako Hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů.¹ K zajištění postupování dle stanovených pravidel orgánů a institucí EU slouží Evropská veřejná ochránkyně práv* a Evropský inspektor ochrany údajů. K zajišťování podpory v oblasti zahraničních věcí slouží Evropská služba pro vnější činnost.²

Evropská unie disponuje jednotným trhem zboží a služeb, celní unií a společnou měnou euro, kterou používá 19 členských států. EU má řadu politik a iniciativ v oblastech jako je obchod, zemědělství, životní prostředí, výzkum a inovace, sociální politika, bezpečnost a obrana. Hraje klíčovou roli při prosazování demokracie, lidských práv a právního státu v Evropě i mimo ni, neboť byla založena na zásadách demokracie, lidských práv a právního státu s cílem prosazovat hodnoty v celé Evropě. EU se hlásí k hodnotám jako

¹ Fiala, P., & Pitrová, M. (2009). *Evropská unie* (2., dopl. a aktualiz. vyd). Centrum pro studium demokracie a kultury.

* Poz. autora: Aktuálně post zastává Emily O'Reilly, v posinci 2019 byla opětovně zvolaná s mandátem na pět let.

² *Typy orgánů a institucí EU*. Evropská unie. Retrieved January 26, 2023, from https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_cs

je nedotknutelnost lidské důstojnosti, svoboda pohybu všem občanům na území Unie, zastupitelská demokracie, rovnost práv všech občanů, zásady právního státu a ochrana lidských práv.³ Kromě toho EU hraje klíčovou roli při prosazování ochrany životního prostředí, sociální spravedlnosti a ochrany spotřebitele, podpoře politické spolupráce a diplomatického dialogu. Zasaduje se o integraci mezi evropskými státy s cílem předcházet budoucím konfliktům a posílit postavení Evropy na světové scéně.⁴

Dnešní EU vznikla procesem evropské integrace a její postupná podoba se začala formovat po skončení druhé světové války. Již v tuto dobu se začaly objevovat myšlenky na sjednocení kontinentu, a to z důvodu vzájemné bezpečnosti a stability všech zemí. Také bylo důležité zlepšit ekonomickou a hospodářskou situaci. V roce 1952 vzniklo Evropské společenství uhlí a oceli, tuto smlouvu podepsali představitelé států Belgie, Francie, Itálie, Lucemburska Německa a Nizozemska. Poté podepsali v roce 1957 Římské smlouvy, na jejichž základě vznikly Evropské hospodářské společenství a Evropské společenství pro atomovou energii. Díky nim se vytvořila celní unie a společný trh s volným pohybem zboží, osob, služeb a financí. Velká změna nastala i v roce 1985, kdy byla podepsána Schengenská smlouva. Rok 1986 přináší Jednotný evropský akt, důležitý pro dobudování společného trhu. Konec osmdesátých let se nesl ve znamení pádu komunismu. Přelomem celé evropské integrace bylo podepsání Maastrichtské smlouvy v roce 1992. Právě od tohoto okamžiku začínáme mluvit o Evropské unii. Evropská unie se postupně rozrostla o další členské státy. Dále následovala Amsterodamská smlouva, a nakonec došlo k podepsání Lisabonské smlouvy v roce 2007, ta však vstoupila v platnost až v roce 2009.⁵

Evropská unie byla založena s cílem podpořit mír, stabilitu a hospodářskou prosperitu v Evropě. Hlavní myšlenkou bylo vytvořit společný trh zboží a služeb, celní unii a společnou měnu s cílem usnadnit obchod a hospodářský růst mezi členskými státy. Této filozofii předcházela podobná úsilí v podobě Pařížské smlouvy, Římských smluv a Schengenské dohody. Pařížská smlouva dala vzniknout společnému trhu s uhlím a ocelí,

³ *Cíle a hodnoty*. Evropská unie. Retrieved January 4, 2023, from https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_cs

⁴ *Cíle a hodnoty*. Evropská unie. Retrieved January 4, 2023, from https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_cs

⁵ Linhart, T. (2020). *Zahraniční činnost Evropské unie* [Bakalářská práce]. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

takzvanému Evropskému společenství uhlí a oceli (ESUO), jehož cílem bylo eliminovat nedůvěru a napětí, které následovalo po druhé světové válce mezi státy Evropy.⁶

Evropská pozornost také začala směřovat k nukleární technologii a její výzkumu a dále pak k s tím spojeným zárukám bezpečnosti. Prostřednictvím jedné ze dvou Římských smluv vzniklo Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom).⁷ Druhá Římská smlouva s sebou přinesla založení Evropského hospodářského společenství (EHS) s klíčovou myšlenkou harmonizovat práva mezi členskými zeměmi. Obě tyto smlouvy vznikly v roce 1957 s platností od začátku roku 1958.⁸

V červnu 1985 uzavřely dohodu státy Beneluxu, Francie a Německa s účelem odstranit kontroly na hranicích a umožnit cestování na vnitřních hranicích bez nutnosti kontroly cestovních pasů, což dalo základy Schengenské dohodě. Konkrétní úmluva, která vyžadovala ratifikaci zainteresovaných stran, vznikla pět let poté, avšak vstoupila v platnost po různých odkladech až na jaře roku 1995. V následujících letech přistoupily ke smlouvě i ostatní státy. Jelikož dohoda nespádala do smluvního rámce společenství, přistoupily i nečlenské státy EU. Za účelem vystavování víz, či povolení pobytu nebo zjišťování informací o osobách, či věcech pro potřeby celních a policejních kontrol, vznikl společný Schengenský informační systém.⁹

Díky Jednotnému evropskému aktu byl zaveden vnitřní trh umožňující volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.¹⁰ Díky dosavadním pokrokům integrace v Evropě bylo zapotřebí zvýšit efektivnost vnitřních procesů díky restrukturalizaci společenství na unii. Evropské státy dosavadních členů, mezi nimiž byla také Velká Británie, společenství Euratom, ESUO a EHS rozhodlo založit Evropskou unii, v níž fungovala dosavadní společenství. Primární snahou bylo vytvořit pevnější mezinárodní vazby pro budoucí uspořádání v Evropě a k zajištění určitých mechanismů k dodržování zásady svobody, demokracie a právního státu, spolu s dodržováním úcty k lidským právům a základním svobodám. A to vše s ohledem na historický vývoj, kulturní a tradiční hodnoty

⁶ *Evropská rada a Rada Evropské unie: Historie*. Evropská rada, Rada Evropské unie. Retrieved January 4, 2023, from <https://www.consilium.europa.eu/cs/history/?filters=2031>

⁷ Fiala, P., & Pitrová, M. (2009). *Evropská unie* (2., dopl. a aktualiz. vyd). Centrum pro studium demokracie a kultury.

⁸ Fiala, P., & Pitrová, M. (2009). *Evropská unie* (2., dopl. a aktualiz. vyd). Centrum pro studium demokracie a kultury.

⁹ Had, M., & Pikna, B. (2001). *Druhý a třetí pilíř Evropské unie*. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky.

¹⁰ *Evropská rada a Rada Evropské unie: Historie*. Evropská rada, Rada Evropské unie. Retrieved January 4, 2023, from <https://www.consilium.europa.eu/cs/history/?filters=2031>

jednotlivých národních celků.¹¹ Maastrichtská smlouva byla podepsána v Maastrichtu dne 7. února 1992 a vstoupila v platnost dne 1. listopadu 1993.¹²

EU vytvořená Maastrichtskou smlouvou dostala tři konkrétní pravomoci tehdy označované jako pilíře:

- I. pilíř představovala Evropská společenství, jejichž úkolem bylo podporovat fungování jednotného trhu a udržitelný rozvoj hospodářských činností, vysokou zaměstnanost a rovnost žen a mužů;
- II. pilíř představovala Společná zahraniční a bezpečnostní politika, která měla chránit společné hodnoty a posilovat bezpečnost ve všech formách, upevňovat demokracii, podporovat mezinárodní spolupráci a dodržování lidských práv a základní svobody;
- III. pilíř zahrnoval spolupráci mezi vládami EU v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí.¹³

Amsterodamská smlouva vstoupila v platnost 1. května 1999. Pozměnila tak stávající Smlouvu o EU a další smlouvy o založení Evropských společenství. Byla zesílena mezivládní soudní spolupráce v trestních věcech a policejní spolupráce. Dále pak Amsterodamská smlouva reorganizovala evropské instituce. Evropský parlament a Rada se staly spolutvůrci právních předpisů a měly téměř rovnocenné postavení. Evropský parlament zároveň získal vyšší kontrolní pravomoc, díky schvalování Komise a předsedu Komise.¹⁴

Na konci roku 2007 byla podepsána Lisabonská smlouva, jejímž cílem bylo reformovat instituce EU a jejich fungování. V platnost vstoupila až v prosinci 2009 a změnila tři zásadní dokumenty: Smlouvu o Evropské unii, Smlouvu o založení Evropského společenství a Smlouvu o založení Evropského společenství pro atomovou energii a zrušila nastavení tehdejších třech pilířů zavedeny Maastrichtskou smlouvou. Lisabonská smlouva rozlišuje tři typy pravomocí: výlučnou, sdílenou a podpůrnou

¹¹ *Maastrichtská smlouva a Amsterodamská smlouva*. Evropský parlament. Retrieved January 4, 2023, from <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/3/maastrichtska-smlouva-a-amsterodamska-smlouva>

¹² Fiala, P., & Pitrová, M. (2009). *Evropská unie* (2., dopl. a aktualiz. vyd). Centrum pro studium demokracie a kultury.

¹³ *Maastrichtská smlouva o Evropské unii*. EUR – Lex. Retrieved January 4, 2023, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3Axy0026>

¹⁴ *Maastrichtská smlouva a Amsterodamská smlouva*. Evropský parlament. Retrieved January 4, 2023, from <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/3/maastrichtska-smlouva-a-amsterodamska-smlouva>

pravomoc a také zavádí právní subjektivitu EU. Mezinárodní bilaterální a multilaterální dohody se třetími státy jsou od tohoto okamžiku uzavírány jménem EU. Pro situaci, kdy by některý z členských států chtěl z EU vystoupit disponuje Lisabonská smlouva článkem 50 o postupu vystoupení z Unie,¹⁵ který byl uplatněn během odchodu Spojeného království z Evropské unie.

1.2. Členství v Evropské unii

Příprava státu na členství v EU zpravidla trvá několik let a je považována za spletitý proces. Jakmile kandidátská země splní vymezené podmínky členství, má za úkol implementovat předpisy EU do svého právního systému, a to ve všech oblastech. Unie používá komplexní schvalovací postupy, které zajišťují, že noví členové jsou přijímáni pouze tehdy, pokud mohou prokázat, že budou schopni plnohodnotně plnit svou členskou úlohu, a to zejména tím, že dodržují všechny normy a pravidla EU, mají souhlas orgánů EU a členských států EU, dále disponují souhlasem svých občanů, který je vyjádřen schválením v národních parlamentech, nebo v referendu. Smlouva o Evropské unii stanoví, že o členství může požádat každá evropská země, která respektuje demokratické hodnoty EU a zavazuje se je prosazovat.¹⁶

Žádost o vstup do EU tedy může podat kterákoliv evropská země, která splňuje stanovené podmínky členství, známé jako kodaňská kritéria. Jde o soubor politických a ekonomických podmínek, které musí země splnit, aby mohla být přijata do EU. Tato kritéria byla stanovena na zasedání Evropské rady v Kodani v roce 1993 a skládají se ze tří hlavních požadavků:

- politická kritéria: země musí mít stabilní instituce, které zaručují demokracii, právní stát, lidská práva a respektování a ochranu menšin;
- hospodářská kritéria: země musí mít fungující tržní hospodářství a musí být schopna obstát v konkurenci a tržních silách v rámci EU;

¹⁵ *Lisabonská smlouva*. Evropský parlament. Retrieved January 4, 2023, from <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/5/lisabonska-smlouva>

¹⁶ *Conditions for membership*. European Commission. Retrieved January 4, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership_cs

- akviziční kritéria: země musí být schopna přijmout a provádět zákony, předpisy a politiky EU, známé také jako *acquis communautaire*.¹⁷

Kodaňská kritéria jsou považována za klíčový element politiky rozšiřování EU, jejímž cílem je podpořit stabilitu, demokracii a hospodářský růst v Evropě rozšířením členských států EU. Kritéria byla doposud použita k posouzení způsobilosti pro členství v EU pro Bulharsko, Chorvatsko a Rumunsko.

Samotné uzavírání jednotlivých kapitol přístupových jednání je velice časově náročné, protože kandidátská země musí zavést četné množství právních předpisů a pravidel EU do svého národního právního rámce. Státy jsou v tomto předvstupním období, kdy mají statut kandidátské země podporovány finančně, administrativně i technicky.¹⁸

1.3. Výhody vstupu do Evropské unie

Existuje několik důvodů, proč se země může rozhodnout vstoupit do EU. Těmi zásadními jsou ekonomické výhody, protože členství v EU poskytuje přístup na jednotný trh zboží a služeb, což může zvýšit obchod a investice a podpořit hospodářský růst. Členství v EU rovněž umožňuje přístup ke strukturálním fondům a další finanční pomoci, kterou lze využít na podporu hospodářského rozvoje. Unie stanovuje koncepci politiky regionálního rozvoje a prostřednictvím fondů finančně podporuje projekty na státních úrovních, podporujících hospodářský růst daného regionu.¹⁹

Samotné členství je vnímáno jako směrodatný ukazatel politické stability díky charakteru Evropské unie, jež prosazuje demokratické principy a podporuje právní stát, díky jasnému deklarování snahy EU celosvětově posilovat respekt k lidským právům a základním lidským svobodám. Unijní aktivita vedoucí k jedincům zahrnuje podporu aktivit bojovníků za lidská práva, pomoc zaměřenou na oběti politických útlaků či represím nebo rovnosti pohlaví v politické, ekonomické a sociální sféře.²⁰

¹⁷ Dostál, P. (2010). *Multi-speed European Union: differentiated integration and spatial development in public opinion*. Czech Geographic Society.

¹⁸ *Conditions for membership*. European Commission. Retrieved January 4, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership_cs

¹⁹ *Regionální politika*. Evropská unie. Retrieved January 4, 2023, from https://europa.eu/european-union/topics/regional-policy_cs

²⁰ König, P., & Lacina, L. (2004). *Rozpočet a politiky Evropské unie*. C.H. Beck.

Členství v EU může posílit bezpečnost země tím, že poskytne rámec pro spolupráci v otázkách obrany a bezpečnosti, včetně boje proti terorismu a ochrany hranic. Dává zemi možnost podílet se na utváření politik a rozhodnutí EU a může pomoci zvýšit její vliv na globální scéně. Členství v EU rovněž poskytuje zemím platformu pro spolupráci v otázkách, jako je změna klimatu, globální zdraví, mezinárodní obchod a poskytuje přístup k řadě odborných znalostí a zdrojů v oblastech, jako je výzkum a vývoj, ochrana životního prostředí a ochrana spotřebitele. Na legislativní úrovni EU své činnosti směřuje k rozvoji a vývoji v oblasti jak mezinárodního práva, tak i práva na lokální úrovni.²¹ To může pomoci předcházet konfliktům a podporovat mírové vztahy mezi zainteresovanými státy.

Jako další výhodou je vnímán schengenský prostor, který je i jedním z největších zdrojů vlivu, jež má EU k dispozici. Nabídka volnějšiho přístupu do této zóny bez pasů, která je součástí bloku 26 zemí, z toho je 22 států Unie, je i nadále hnací silou reforem bezpečnostního sektoru ve státech bývalé Jugoslávie a má mít zásadní význam v bilaterálních vztazích ve zbytku Evropy.²²

Celkově může vstup do EU přinést zemi řadu výhod, včetně hospodářského růstu, politické stability, bezpečnosti, vlivu a přístupu k odborným znalostem a zdrojům. Vstup do EU však také vyžaduje závazek splnit určité politické a ekonomické podmínky, včetně kodaňských kritérií, jejichž splnění může vyžadovat čas a úsilí. V současné době je členem EU 27 států (Belgie, Bulharsko, Chorvatsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko a Švédsko). Dále se připravuje na vstup do Evropské unie osm takzvaných kandidátských zemí (Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Moldavsko, Severní Makedonie, Srbsko, Turecko a Ukrajina) a dvě potenciální kandidátské země (Gruzie a Kosovo). S kandidátskými zeměmi EU vyjednává podmínky a načasování přijetí, provádění a prosazování všech stávajících pravidel EU danou zemí. Tato pravidla jsou rozdělena do různých oblastí politiky, jako je doprava, energetika, životní prostředí atd., přičemž o každé z nich se vyjednává zvlášť. Dále s nimi projednává finanční ujednání, například kolik bude nový člen pravděpodobně finančně přispívat do rozpočtu

²¹ König, P., & Lacina, L. (2004). *Rozpočet a politiky Evropské unie*. C.H. Beck.

²² Brady, H., & Parkes, R. (2015). *EU Home Affairs Diplomacy: Why, what, where – and how*. European Union Institute for Security Studies.

EU, a kolik z něj bude dostávat ve formě transferů. Politické rozhovory jsou dále vedeny o přechodných opatřeních, tedy o postupném zavádění některých pravidel, aby měl nový člen nebo stávající členové čas se přizpůsobit.²³

1.4. Nečlenské státy Evropské unie

Jak již bylo zmíněno v úvodu této diplomové práce, existuje několik evropských států, které nejsou členy EU. Některé o vstup usilují a jsou takzvanými kandidátskými zeměmi, pro jiné evropské země není vstup do Unie na pořadu dne. Mezi nečlenské evropské země patří:

- Albánie, která je kandidátskou zemí. Stala se jí v roce 2014 a žádost o členství podala v dubnu 2009. Dosáhla pokroku při provádění reforem týkajících se právního státu, lidských práv a korupce, ale přetrvávají obavy z organizovaného zločinu a politické polarizace. Vzhledem k dosaženému pokroku se nachází země v „procesu screening“*, a to od roku 2022.²⁴
- Arménie není ani kandidátskou ani potenciálně kandidátskou zemí, ale v roce 2017 podepsala s blokem dohodu o posílené spolupráci, která obsahuje ustanovení o politickém přidružení, hospodářské spolupráci a vytvoření komplexního a posíleného partnerství mezi Arménií a EU.²⁵
- Bělorusko není členem EU a má s blokem napjaté vztahy kvůli obavám ohledně lidských práv, demokracie a právního státu.
- Bosna a Hercegovina je uznána za kandidátskou zemi na členství v EU od roku 2022. Země dosáhla pokroku při provádění reforem týkajících se právního státu,

²³ *Conditions for membership*. European Commission. Retrieved January 4, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership_cs

* Poz. autora: Proces screening je důležitým mechanismem pro zajištění souladu právních předpisů členských a kandidátských států s právem a politikami EU a pomáhá udržovat integritu právního rámce Unie.

²⁴ *Albanie*. European Commission. Retrieved January 5, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/albania_en

²⁵ Official Journal of the European Union: COMPREHENSIVE AND ENHANCED PARTNERSHIP AGREEMENT between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Armenia, of the other part, L 23 § (2018). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22018A0126\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22018A0126(01)&from=EN)

lidských práv a korupce, ale stále přetrvávají problémy související se složitým ústavním uspořádáním země a etnickým rozdělením.²⁶

- Černá Hora se stala kandidátskou zemí na členství v EU v roce 2010 a přístupová jednání zahájila v roce 2012. V rámci jednání otevřela a předběžně uzavřela většinu kapitol, ale pokrok se zpomalil kvůli obavám ohledně právního státu, svobody médií a korupce.²⁷
- Gruzie je potenciální kandidátskou zemí, o členství v Unii již požádala, ale není členem EU. S blokem má dohodu o přidružení, která byla podepsána v roce 2014.²⁸ Dohoda obsahuje ustanovení o politickém přidružení, hospodářské spolupráci a vytvoření zóny volného obchodu mezi Gruzii a EU.²⁹
- Island není členem EU, ale stejně jako Norsko je členem Evropského hospodářského prostoru. Island o členství v EU v minulosti uvažoval, ale nakonec se rozhodl nevstoupit kvůli obavám ohledně rybolovu a zemědělství.³⁰ Jedná se o velice obdobné argumenty jako v případě Norska.
- Kosovo je potenciální kandidátskou zemí, ale zatím není uznáno jako kandidátská země na členství v EU. Od roku 2014 je však zapojeno do procesu stabilizace a přidružení. Jeho pokroku na cestě k integraci do EU brání nedostatečné uznání ze strany některých členských států EU a problémy související s právním státem, korupcí a napětím mezi etnickými skupinami.³¹

²⁶ *Bosnia and Herzegovina*. European Commission. Retrieved January 5, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/bosnia-and-herzegovina_en

²⁷ *The European Union and Montenegro*. Delegation of the European Union to Montenegro. Retrieved January 5, 2023, from https://www.eeas.europa.eu/montenegro/european-union-and-montenegro_en?s=225

²⁸ Official Journal of the European Union: ASSOCIATION AGREEMENT between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part, L 261 § (2014). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(02))

²⁹ *Georgia*. European Commission. Retrieved January 5, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/georgia_en

³⁰ *The European Union and Iceland*. Delegation of the European Union to Iceland. Retrieved January 5, 2023, from https://www.eeas.europa.eu/iceland/european-union-and-iceland_en?s=212

³¹ *Kosovo*. Evropská komise. Retrieved January 4, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/kosovo_cs

- Lichtenštejnsko není členem EU, ale stejně jako Norsko a Island je členem Evropského hospodářského prostoru. Lichtenštejnsko je malá země, která má úzké hospodářské vazby se Švýcarskem, jež také není členem EU.³²
- Moldavsko není členem EU. V roce 2014 podepsalo s blokem dohodu, která obsahuje ustanovení o politickém přidružení, hospodářské spolupráci a vytvoření zóny volného obchodu mezi Moldavskem a EU³³ a v roce 2022 Moldavsko oficiálně předložilo žádost o členství a téhož samého roku byl zemi schválen status kandidátské země.³⁴
- Severní Makedonie se stala kandidátskou zemí na členství v EU v roce 2005 a přístupová jednání zahájila v roce 2019 po vyřešení dlouholetého sporu o název s Řeckem. Země dosáhla pokroku při provádění reforem týkajících se právního státu, lidských práv a korupce.³⁵
- Švýcarsko není členem EU, ale má s blokem úzké vztahy prostřednictvím řady bilaterálních dohod. Švýcarsko se rozhodlo nevstoupit do EU kvůli obavám o suverenitu, přímou demokracii a svůj jedinečný hospodářský a finanční systém.³⁶
- Turecko má s Evropskou unií dlouholeté a komplikované vztahy. Turecko poprvé požádalo o členství v tehdejší společnosti v roce 1987 a v roce 1999 bylo prohlášeno za kandidáta na členství. Cesta Turecka k členství však byla poznamenána mnoha problémy a překážkami. Jedním z hlavních problémů, který komplikuje vztah Turecka s EU, je dodržování lidských práv. Kromě toho se objevily obavy ohledně právních principů státu, zejména po neúspěšném pokusu o převrat v roce 2016. Navzdory těmto problémům se objevily snahy o zlepšení vztahů Turecka s EU. V roce 2016 dosáhly Turecko a EU dohody o řízení přílivu

³² *The European Union and the Principality of Liechtenstein*. Delegation of the European Union to Switzerland and Liechtenstein. Retrieved January 5, 2023, from https://www.eeas.europa.eu/switzerland/european-union-and-principality-liechtenstein_en?s=180

³³ Official Journal of the European Union: Legislation, INTERNATIONAL AGREEMENTS, L 260 § (2014). Publications Office of the European Union. https://eeas.europa.eu/archives/docs/moldova/pdf/eu-md_aa-dcfta_en.pdf

³⁴ *EU relations with the Republic of Moldova*. European Council, Council of the European Union. Retrieved January 4, 2023, from <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/moldova/>

³⁵ *North Macedonia*. European Commission. Retrieved January 5, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/north-macedonia_en

³⁶ *The European Union and Switzerland*. Delegation of the European Union to Switzerland and Liechtenstein. Retrieved January 5, 2023, from https://www.eeas.europa.eu/switzerland/european-union-and-switzerland_en?s=180

uprchlíků a migrantů do Evropy, což pomohlo částečně zmírnit napětí mezi oběma stranami. Kromě toho probíhala jednání o přistoupení Turecka k EU, i když pokrok byl pomalý.³⁷ Celkově zůstávají vztahy mezi Tureckem a EU složité a mnohotvárné. Existuje celá řada palčivých otázek, u kterých nemůžeme očekávat brzké vyřešení. Budoucnost vztahů Turecka s EU bude záviset na řadě faktorů, včetně politického vývoje v Turecku a celkového směřování evropské zahraniční politiky.

- Ukrajina není členem EU, ale v minulosti s blokem podepsala dohodu o přidružení. Dohoda obsahuje ustanovení o politickém přidružení, hospodářské spolupráci a vytvoření zóny volného obchodu mezi Ukrajinou a EU. Ke konci června roku 2022 udělili vedoucí představitelé Evropské unie Ukrajině status kandidátské země. Evropská komise bude následně informovat Evropskou radu o plnění podmínek v rámci rozšíření. Rada rozhodne o dalších krocích, jakmile budou všechny podmínky vstupu zcela splněny.³⁸
- Rusko není členem EU a má s blokem napjaté vztahy, zejména od anexe Krymu v roce 2014 a od probíhajícího konfliktu na Ukrajině.
- Andorra, San Marino, Monako a Vatikán jsou evropské mikro státy, které nejsou členy EU kvůli své malé rozloze a jedinečné politické situaci.
- Srbsko také není doposud členským státem EU, je však mezi kandidátskými zeměmi a EU se Srbskem aktivně vyjednává podmínky pro splnění kritérií pro členství v EU a od roku 2014 se Srbskem vede přístupová jednání. Pokrok je však pomalý kvůli problémům souvisejícím s principy právního státu, lidskými právy a normalizací vztahů s Kosovem.³⁹ Srbská republika je zájmovou zemí praktické části diplomové práce stejně tak jako Norsko a Spojené království.
- Norsko, které sice není členem EU, ale je členem Evropského hospodářského prostoru, který umožňuje volný pohyb zboží, služeb a osob mezi Norskem a EU. Norsko se rozhodlo nestát se členem EU především kvůli obavám o suverenitu,

³⁷ Dursun-Özkanca, O. (2020). *Turkey-west relations: The politics of intra-alliance opposition*. Cambridge University Press.

³⁸ *EU relations with Ukraine*. European Council, Council of the European Union. Retrieved January 4, 2023, from <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/ukraine/>

³⁹ *The European Union and Norway*. Delegation of the European Union to Norway. Retrieved January 5, 2023, from https://www.eeas.europa.eu/norway/european-union-and-norway_en?s=174

rybářská práva a zemědělskou politiku. Norsko je ve středu zájmu této diplomové práce, především pak její praktické části.⁴⁰

- Spojené království poprvé žádalo o vstup do tehdejšího společenství v 60. letech 20. století a nemuselo splnit žádné zvláštní podmínky. Stejně jako každá země usilující o vstup muselo vyjednat podmínky svého členství s tehdejšími členskými státy a souhlasit s dodržováním pravidel a předpisů. První žádost o vstup do společenství podalo Spojené království v roce 1961, ale v roce 1963 ji vetovala Francie. Následně podalo novou žádost v roce 1967 a jednání o jeho členství byla zahájena v roce 1970. Oficiálně vstoupilo do EU 1. ledna 1973 a od svého vstupu se aktivně podílelo na rozhodování EU a využívání výhod jednotného trhu a dalších politik EU. Členství Spojeného království v EU se však neobešlo bez kontroverzí a v rámci Spojeného království probíhaly debaty a neshody ohledně výhod a nevýhod členství v EU.⁴¹ Spojené království nakonec v roce 2016 v referendu známém jako brexit hlasovalo pro vystoupení z EU, což se také stalo na začátku roku 2022. Spojené království je taktéž zájmovou zemí praktické části diplomové práce.

1.5. Zahraniční činnost Evropské unie

Zahraniční záležitosti EU se řídí řadou politik a opatření zaměřených na podporu míru, bezpečnosti, prosperity a lidských práv na celém světě. Mezi klíčové aktéry patří členské vlády, přičemž základem politiky je konsenzus na evropské úrovni.⁴² Mezi klíčové a hlavní nástroje zahraniční politiky Unie patří Společná zahraniční a bezpečnostní politika. Dále je to celosvětová diplomatická síť, která zahrnuje více než 140 delegací a velvyslanectví. EU se rovněž účastní různých mezinárodních organizací a fór, jako je Organizace spojených národů (OSN), Světová obchodní organizace (WTO) a skupiny G7 a G20. Unie má také významný vliv na světový obchod, sjednala řadu dohod o volném obchodu s jinými zeměmi a regiony, aby podpořila hospodářský růst či rozvoj a je jedním

⁴⁰ *Serbia*. European Commission. Retrieved January 5, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/serbia_en

⁴¹ *The historical evolution of EU-UK relations*. European Council, Council of the European Union. Retrieved January 6, 2023, from <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/library/library-blog/posts/the-historical-evolution-of-eu-uk-relations/>

⁴² Casarini, N., & Musu, C. (2007). *European foreign policy in an evolving international system the road towards Convergence*. Palgrave Macmillan.

z největších dárců rozvojové pomoci na světě. Poskytuje pomoc potřebným zemím se zaměřením na snižování chudoby, udržitelný rozvoj a lidská práva, podporuje globální rozvoj prostřednictvím mezinárodní spolupráce a partnerství, poskytuje humanitární pomoc lidem postiženým přírodními katastrofami, konflikty a dalšími krizemi po celém světě. EU je dále aktivní v mezinárodních jednáních o klimatu a poskytuje finanční a technickou podporu rozvojovým zemím, aby jim pomohla řešit dopady změny klimatu. I nadále jsou pro Unii důležitá témata demokracie, lidská práva, svoboda projevu a sdružování. Celkově zahraniční záležitosti EU odrážejí její odhodlání prosazovat své hodnoty a zájmy na globální scéně a zároveň spolupracovat s ostatními zeměmi a mezinárodními organizacemi na řešení globálních výzev a příležitostí.

1.5.1. The Common Foreign and Security Policy

Členské státy EU vytvořily Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (SZBD)*, aby přispěly k hladkému a harmonickému působení Unie na mezinárodní scéně. V Maastrichtské smlouvě definovaly systém na tři pilířů zahrnující evropské společenství, společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a spolupráci v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí.⁴³ V roce 1993, kdy vstoupila v platnost, byla tedy založena Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie. Provádění SZBP funguje na mezivládních postupech a také konsenzu, na rozdíl od Společné zahraniční politiky, která spočívá ve sdílených postojích a akcích.⁴⁴ Akt vytvořením Společné zahraniční a bezpečnostní politiky je dnes označován jako jeden z významných integračních kroků politiky jednotlivých států EU. Tento vývoj integrace neznamenal přesměrování pravomocí ohledně bezpečnostních otázek či úprav rétoriky členských států k ostatním zemím třetího světa.⁴⁵

SZBP zahrnuje do své působnosti globální zájmy unijních států a konzulární povahy se specifickým zaměřením na bezpečnostní nebo vojenskou orientaci. Smyslem SZBP je najít primárně konsenzus všech členských států při řešení zahraničních či bezpečnostních

* Poz. autora: Anglický název pro „Společnou zahraniční a bezpečnostní politika“ je „*The Common Foreign and Security Policy*“.

⁴³ Cini, M. (2007). *European Union politics*. Oxford University Press.

⁴⁴ Troszczynska-van Genderen, Legrand, 2016. Retrieved January 4, 2023, from <http://docplayer.cz/27609635-Zahranicni-politika-cile-nastroje-a-dosazene-vysledky.html>

⁴⁵ Keřkovský, M., & Keřkovská, A. (1999). *Evropská unie: historie, instituce, ekonomika a politiky*. Computer Press.

záležitostí. Vždy je tedy zapotřebí dojít k jednomyslnému postoji EU a v případě nesouhlasného postoje kterýkoli stát, respektive ministr zahraničních věcí, disponuje pravomocí dané opatření vetovat.⁴⁶

EU se soustředí na společně dohodnutý diplomatický přístup týkající se konkrétního regionu nebo státu. Významným nástrojem SZBP je společná akce, která se týká zahájení nebo prodloužení civilní nebo vojenské operace na území mimo oblast působnosti společné zahraniční a bezpečnostní politiky.⁴⁷ V červnu 2015 Evropská rada odsouhlasila vytvoření strategie na globální stanoviska pro zahraniční a bezpečnostní politiku. Jednalo se o další krok k dlouhodobému cíli EU vytvořit jednotný zahraničně-politický přístup k ostatním světovým regionům, který by spojoval obchod, pomoc, prosazování práva, migraci, vojenské a humanitární nástroje.⁴⁸

Zahraněční a bezpečnostní politiku EU je tedy třeba vnímat jako další stádium evropské integrace, do níž se promítají zásadní dynamické aspekty evropského projektu. Společná evropská integrace v oblastech zahraničí, bezpečnosti a obrany je od devadesátých let minulého století řízena, respektive podřízena nejen Společné zahraniční a bezpečnostní politice, ale i Společné bezpečnostní a obrané politice (SBOP), prostřednictvím kterých přesunula EU své zájmy do popředí a začlenila je do tradičních takzvaných vysokých politik.⁴⁹ Prostřednictvím rozvoje těchto politik (SZBP a SBOP) se Evropská unie snažila vyniknout jako bezpečnostní a obraný aktér.⁵⁰

1.5.2. The Common Security and Defence Policy

Je všeobecně známo, že zahraniční a bezpečnostní politika EU je úzce propojená s její vnitřní bezpečností.⁵¹ Jednou z nejvýznamnějších v multilaterálních vztazích EU a její

⁴⁶ Mix, D. E. (2013). *The European Union: Foreign and Security Policy*. Congressional Research Service.

⁴⁷ Dr. Muhammad Tariq, Amjad Ali Khan, & Ejaz Khan. (2020). *An overview of the Foreign and Security Policy of the European Union*. *Sjesr*, 3(4), 394–399. [https://doi.org/10.36902/sjesr-vol3-iss4-2020\(394-399\)](https://doi.org/10.36902/sjesr-vol3-iss4-2020(394-399))

⁴⁸ Brady, H., & Parkes, R. (2015). *EU Home Affairs Diplomacy: Why, what, where – and how*. European Union Institute for Security Studies.

* Poz. autora: Anglický překlad výrazu – „high politics“.

⁴⁹ Krotz, U., & Maher, R. (2011). *International Relations Theory And The Rise Of European Foreign And Security Policy*. *World Politics*, 63(3), 548–579. <http://www.jstor.org/stable/23018780>

⁵⁰ Ewers-Peters, N. M. (2021). *Brexit's implications for EU-NATO cooperation: Transatlantic bridge no more?* *The British Journal of Politics and International Relations*, 23(4), 576–592. <https://doi.org/10.1177/1369148120963814>

⁵¹ Brady, H., & Parkes, R. (2015). *EU Home Affairs Diplomacy: Why, what, where – and how*. European Union Institute for Security Studies.

Společné zahraniční a bezpečnostní politiky je Společná bezpečnostní a obranná politika.* Společně utváří dva orgány SZBP, které odpovídají za hladké a harmonické fungování zahraničních operací, pod záštitou Evropské unie.⁵² SBOP je její klíčovou součástí s cílem posílit schopnost EU předcházet krizím a konfliktům a zvládat je, a to jak na svém území, tak i za jejími hranicemi.

SBOP je založena na zásadách solidarity a odpovědnosti a usiluje o podporu spolupráce a koordinace mezi členskými státy EU v oblasti krizového řízení, předcházení konfliktům a udržování míru. Zahrnuje celou řadu činností, včetně civilních a vojenských misí a operací, jakož i různých forem obranné spolupráce a rozvoje bezpečnostně-obranných schopností EU. Od svého založení roku 1998 měla pod záštitou evropskou obrannou politiku, avšak v takové míře, aby doplňovala Severoatlantickou alianci (NATO) a nekonkurovala jí.⁵³

SBOP řídí vysoký představitel EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, jenž úzce spolupracuje s Evropskou komisí a Radou Evropské unie. Důležitou roli při provádění bezpečnostní a obranné politiky hraje také vojenský štáb EU a různé evropské agentury. SBOP byla využita v řadě operací krizového řízení, včetně misí na Balkáně, v Africe a na Blízkém východě. EU rovněž úzce spolupracuje s dalšími mezinárodními organizacemi, jako je OSN a NATO v oblasti udržování míru a řešení krizí. Je důležité zmínit, že operační činnost SBOP zahrnuje také civilní aktivity zahrnující policejní a justiční opatření určená pro reformu bezpečnostního sektoru. Přestože se podílela na řadě operací krizového řízení, svůj potenciál prokázala spíše v činnostech zaměřených na udržování míru, řešení a předcházení konfliktů, zvládnutí krizí, post-konfliktní stabilitu, mise na humanitární bázi než na konvenční vojenské bojové události.⁵⁴

Až do roku 2008 byla velice aktivní složkou evropské politiky. Od té doby bylo zahájeno jen málo nových misí a některé z těch stávajících zůstávají značně podfinancované. Toto celkové zpomalení integračního vývoje SBOP je částečně způsobeno událostmi finanční

* Poz. autora: Anglický název pro „Společnou bezpečnostní a obrannou politiku“ je „*The Common Security and Defence Policy*“.

⁵² Dr. Muhammad Tariq, Amjad Ali Khan, & Ejaz Khan. (2020). *An overview of the Foreign and Security Policy of the European Union*. Sjesr, 3(4), 394–399. [https://doi.org/10.36902/sjesr-vol3-iss4-2020\(394-399\)](https://doi.org/10.36902/sjesr-vol3-iss4-2020(394-399))

⁵³ Lehne, S. (2012). *The Big Three in EU Foreign Policy*. Carnegie Endowment for International Peace. <http://www.jstor.org/stable/resrep12823>

⁵⁴ Dr. Muhammad Tariq, Amjad Ali Khan, & Ejaz Khan. (2020). *An overview of the Foreign and Security Policy of the European Union*. Sjesr, 3(4), 394–399. [https://doi.org/10.36902/sjesr-vol3-iss4-2020\(394-399\)](https://doi.org/10.36902/sjesr-vol3-iss4-2020(394-399))

krize, která nejenže pohltila většinu pozornosti EU, ale také značně snížila dostupné zdroje.⁵⁵

1.5.3. European neighbourhood policy

Evropská politika sousedství* (EPS) je politický rámec EU vytvořený v roce 2004 na podporu stability, prosperity a bezpečnosti v sousedních regionech. EPS předefinovaná vztahy Unie s 16 státy ležící na východě a jihu od EU. Politika sousedství komplementuje zahraniční politiku EU se zaměřením na podporu stabilizace daných států, a to politickým, hospodářským a bezpečnostním směrem.⁵⁶

EPS podporuje politické a hospodářské reformy v sousedních zemích, posiluje politický dialog, spolupráci a podporuje regionální stabilitu a bezpečnost. Hlavními cíli této politiky je především:

- stabilizace sousedních zemí prostřednictvím hospodářského rozvoje, zaměstnatelnosti, dopravního a energetického propojení, migrace, mobility a bezpečnosti;
- podpora klíčových zájmů EU, kterými jsou řádná správa věcí veřejných, demokracie, právní stát a lidská práva;
- usnadnění spolupráce na regionální úrovni prostřednictvím Východního partnerství a Unie pro Středomoří.⁵⁷

Těchto cílů chce EPS dosáhnout různými prostředky, včetně politické a hospodářské podpory, technické pomoci a finanční pomoci. V rámci EPS nabízí EU svým sousedním zemím řadu výhod, jako je přístup na svůj vnitřní trh, financování hospodářského a sociálního rozvoje a možnosti vzdělávání a odborné přípravy. Na oplátku EU od svých sousedů očekává pokrok v politických a hospodářských reformách, podporu řádné správy věcí veřejných a lidských práv a spolupráci s EU v otázkách bezpečnosti a zahraniční politiky. Vznik bezprávních států nebo regionálních konfliktů je považován za neúspěch

⁵⁵ Lehne, S. (2012). *The Big Three in EU Foreign Policy*. Carnegie Endowment for International Peace. <http://www.jstor.org/stable/resrep12823>

* Poz. autora: Anglický název pro „Evropskou politiku sousedství“ je „European Neighbourhood Policy“.

⁵⁶ *Evropská politika sousedství*. Evropská komise. Retrieved January 5, 2023, from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/european-neighbourhood-policy_cs

⁵⁷ *Evropská politika sousedství*. Evropská komise. Retrieved January 5, 2023, from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/european-neighbourhood-policy_cs

EU, nebo dokonce částečně poukazuje na selhání její vnější činnosti, zejména pokud se nacházejí tak blízko hranic Unie. Takový vývoj může mít nebo má negativní dopad na schengenský prostor a oblasti volného pohybu.⁵⁸

Během vstupu deseti států do EU v roce 2004, se začala vytvářet nová forma politiky sousedství. Účel této politiky měl zajistit určitý řád ve vztazích mezi starými i novými sousedy a zajistit, aby nově rozšířená Unie disponovala mechanismem na podporu přátelských vztahů. Podle Římské smlouvy může do EU vstoupit kterákoli evropská země. Stanovení hranic členství v EU je tak v důsledku problematické, obzvláště, když se geografická definice Evropy jako kontinentu stala tak nejasnou, jako je tomu v současnosti. Začlenění znamená překonání starých rozporů studené války a sjednocení kontinentu, ale může skončit roztržštěním pečlivě vytvořených vazeb samotné Unie.⁵⁹

Do velkého vstupu nebyly vztahy se vzdálenými sousedy hlavní prioritou politiky EU. Rozšíření v roce 2004 však přiblížilo EU k těmto zemím, a tím vyvolalo okamžitou potřebu zajistit stabilitu širšího sousedství, aby se předešlo riziku, že se nestabilita přenesla do nově rozšířené EU.⁶⁰ EPS prošla v průběhu let několika revizemi, které odrážely měnící se politickou a bezpečnostní situaci v sousedních regionech.

V roce 2020 EU zahájila novou iniciativu nazvanou Východní partnerství, jejímž cílem je posílit spolupráci a prohloubit politické a hospodářské vazby se šesti východoevropskými a jihokavkazskými zeměmi: Arménií, Ázerbájdžánem, Běloruskem, Gruzíí, Moldavskem a Ukrajinou. EPS zůstává klíčovým prvkem zahraniční politiky EU a zásadním nástrojem pro podporu stability a bezpečnosti v jejím sousedství. Politika sousedství tak má napomoci stabilitě a bezpečnosti na svých hranicích, včetně podpory ekonomického rozvoje a pomyslné expanze právního rámce EU.⁶¹

⁵⁸ Brady, H., & Parkes, R. (2015). *EU Home Affairs Diplomacy: Why, what, where – and how*. European Union Institute for Security Studies.

⁵⁹ Smith, K. E. (2005). *The Outsiders: The European Neighbourhood Policy*. Royal Institute of International Affairs, 81(4), 757–773. <http://www.jstor.org/stable/3569673>

⁶⁰ Hill, C. (2003). *The geopolitical implications of enlargement*. In *Europe unbound* (pp. 95-116). Routledge.

⁶¹ Linhart, T. (2020). *Zahraniční činnost Evropské unie* [Bakalářská práce]. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

1.5.4. Zahraniční politika a krize

Jedním ze zásadních faktorů ovlivňujících zahraniční politiku EU je krize finančního charakteru, při které může docházet k úpadku politické důležitosti v rámci těsné návaznosti největšího jednotného trhu se zahraničními aktivitami.⁶² Vývoj hospodářské a měnové unie si prošel třemi etapami. První z nich se datuje do let 1990 až 1993, kdy mezi státy společenství probíhaly mechanismy, jako je volný pohyb kapitálu, bližší koordinace ohledně ekonomických politik a také spolupráce mezi jednotlivými centrálními bankami. Na to navazovalo zhruba čtyřleté období, které se zaměřilo na zajištění jak cenové stability, tak i zdraví veřejných financí prostřednictvím sblížení jednotlivých ekonomických a monetárních politik států. Třetí fáze započatá v roce 1999 zahrnuje založení Evropské centrální banky, fixace kurzů a představení jednotné evropské měny eura.⁶³

Přestože reformy zahraniční politiky obsažené v Lisabonské smlouvě zlepšily zahraničně-politické fungování EU, může se zdát, že celková mezinárodní pozice Unie je obecně vnímána jako neproaktivní vůči rychlému zhoršování bezpečnostní situace v Evropě. Příchodem finanční krize unijní pozice na mezinárodní scéně oslabila, proto musí EU učinit důležitá politická rozhodnutí eliminující nefunkčnost současných rozhodovacích mechanismů v kombinaci s vnitřními omezeními bránícími efektivitě EU jako mezinárodního aktéra.⁶⁴

Jako jedno z řešení finanční krize se nabízí masivní prohloubení integrace především členských států eurozóny. Přenos pravomocí v oblasti fiskální a hospodářské politiky by mohl být tak rozsáhlý, že by nakonec vyústil k vytvoření nového „tvrdého jádra“ EU, organizovaného na federalistických principech. Je pravděpodobné, že ne všechny země mimo eurozónu by se k této skupině chtěly připojit. Tato reakce by vyvolala akci v podobě nárůstu skeptických tendencí, jako tomu bylo ve Spojeném království, kdy představa předání fiskálních nástrojů do Bruselu, vyvolala v Londýně značnou skepsi ve veřejném mínění. Jelikož Spojené království mělo trvalou výjimku ze členství eurozóny, hrozilo by, že by zůstalo mimo, ale ve stejný moment by muselo najít způsob, jak zajistit, aby neztratilo vliv na záležitosti týkající se vnitřního trhu a vnější politiky. Toto lze

⁶² Lehne, S. (2012). *The Big Three in EU Foreign Policy*. Carnegie Endowment for International Peace. <http://www.jstor.org/stable/resrep12823>

⁶³ Cini, M. (2007). *European Union politics*. Oxford University Press.

⁶⁴ Lehne, S. (2017). *Is There Hope for EU Foreign Policy?* Carnegie Endowment for International Peace. <http://www.jstor.org/stable/resrep12822>

vnímat jako pasivní faktor, který přispěl k rozhodnutí Spojeného království vystoupit z EU. Na druhé straně, přenesení fiskálních nástrojů na Brusel, by představovalo hluboké uspořádání integrované eurozóny a mělo by výrazný přínos v oblasti soudržnosti a účinnosti ve srovnání se stávající situací. Vzhledem k tomu, že celá struktura by byla založena na federativních principech, bylo by také možné rozvíjet zahraniční a bezpečnostní politiku s mnohem efektivnějším způsobem, silnější strategickou vizí a modernizovanými nástroji.⁶⁵

Jedním z důležitých omezení je skutečnost, že členské státy mohou mít společný cíl, ale také i odlišné zájmy, které ve výsledku mohou stát v cestě již zmíněným proaktivním činnostem EU v zahraniční politice. Různé pohledy a přístupy k vnějším státům či konkrétním regionům podemílá efektivnost a rozhodnost zahraniční činnosti Unie. Dobrým příkladem je západní Balkán. Všechny členské státy podporují případný vstup těchto zemí do EU. Do hry však vstupují vzájemné vztahy některých států ležících v bezprostřední regionální blízkosti západního Balkánu a trvají na tom, aby byly dvoustranné spory před vstupem těchto zemí do Unie rozřešeny. Úzké národní zájmy převažují nad kolektivním cílem.⁶⁶

V porovnání zahraniční politiky EU se zahraniční politikou USA si lze všimnout jednoho rozdílu. Americká zahraniční politika je nejen spjatá s tamním trhem, ale i s vojenskými činnostmi, což je nejzásadnější rozdíl v určování vlivu zahraniční politiky. Krize eura byla v této oblasti pro EU velkou výzvou, většina pozornosti politických lídrů se oddálila od zahraniční politiky, a tím postupně klesala její globální konkurenceschopnost. Rovněž hluboce poškodila postavení Evropy v mezinárodních vztazích a snížila evropskou měkkou sílu* v jiných regionech světa.⁶⁷ Na základech několika empirických důkazů je v akademickém prostředí viditelný konsensus, že evropská zahraniční a bezpečnostní politika, stejně jako moc a vliv samotné Evropy v širším smyslu, je stále na vzestupu. Jeden z dlouholetých pozorovatelů evropské politiky zastává názor, že Evropa je dnes

⁶⁵ Lehne, S. (2012). *The Big Three in EU Foreign Policy*. Carnegie Endowment for International Peace. <http://www.jstor.org/stable/resrep12823>

⁶⁶ Lehne, S. (2017). *Is There Hope for EU Foreign Policy?* Carnegie Endowment for International Peace. <http://www.jstor.org/stable/resrep12822>

* Poz. autora: Anglický překlad výrazu – „soft power“.

⁶⁷ Lehne, S. (2012). *The Big Three in EU Foreign Policy*. Carnegie Endowment for International Peace. <http://www.jstor.org/stable/resrep12823>

supervelmocí a že světová politika se nachází v bipolárním stavu, přičemž Spojené státy americké a Evropská unie jsou póly.⁶⁸

1.6. Komparované referenční státy

Jak již bylo zmíněno v úvodu, diplomová práce představuje kooperaci EU s referenčními nečlenskými státy, respektive popisuje existující vazby a spolupráci se Srbskou republikou (Srbsko), Norským královstvím (Norsko) a Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irska (Spojené království). Práce uvádí aktuální situaci v oblasti členství, respektive nečlenství a přináší informace o mnohaletých zájmech Srbska stát se rovnocenným členským státem EU, dále pak informace o odmítnutí členství Norska v EU ve dvou referendech a odůvodnění vystoupení Spojeného království z EU po mnohaletém členství. Tyto tři země byly vybrány záměrně, a to nejen s ohledem na aktuální a historickou ochotu země být členem EU, ale také na základě geografického umístění, hospodářského postavení a politického uspořádání každé ze tří zemí.

1.6.1. Srbská republika

Srbsko podalo přihlášku o členství v EU v roce 2009 a od roku 2012 má statut kandidátské země. Není členskou zemí Unie, protože dosud nesplnilo podmínky pro členství, respektive nenaplnilo již zmiňovaná kodaňská kritéria zaměřena na politickou, ekonomickou a právní oblast. EU od Srbska, tak jako od ostatních kandidátských zemí, očekává, že bude mít stabilní instituce, které zaručují demokracii, právní stát, podporují lidská práva, respektují a chrání menšiny. Srbsko musí disponovat fungujícím tržním hospodářstvím a musí být schopno obstát v konkurenci na jednotném trhu EU. Dále musí být schopno přijímat a provádět právní předpisy EU. Kromě těchto kritérií je nezbytné, aby Srbsko také normalizovalo vztahy se svými sousedy, a to především s Kosovem, jež v roce 2008 vyhlásilo nezávislost na Srbsku. Pokrok země na cestě ke členství je pomalý kvůli řadě faktorů, včetně politické nestability, korupce a nedostatečného pokroku v normalizaci vztahů s Kosovem. EU však intenzivně podporuje úsilí Srbska o splnění požadavků na členství a přístupová jednání stále probíhají. Vzhledem k tomu, že projekt

⁶⁸ Moravcsik, A. (2010). *Europe, the Second Superpower*. *Current History*, 109(725), 91–98. <http://www.jstor.org/stable/45318909>

integrace do EU má v Srbsku poměrně významnou podporu obyvatelstva, tak je vstup klíčovou prioritou prozápadních politických aktérů v Srbsku, kteří musí opatrně našlapovat mezi dvěma zdánlivě protichůdnými cíli, kterými jsou Kosovo a členství v EU.⁶⁹

Srbská zahraniční politika se snaží vyvažovat priority, na jedné straně je nominálně primárním strategickým cílem přístupový proces do EU, na straně druhé hledání výhodných strategických partnerství, která mohou poskytnout srbské ekonomice tolik žádané investice. Přístupový proces do EU však od Srbska vyžaduje, aby striktně dodržovalo své závazky vyplývající z Dohody o stabilizaci a přidružení, Smlouvy o založení dopravního společenství a dalších bilaterálních smluv podepsaných s EU, které mohou být někdy v rozporu s projektovými aktivitami s jinými státy, jako je Čína. EU se může pokusit využít svého politického vlivu k ovlivnění srbské zahraniční politiky a přimět ji, aby se vzdala některých projektů, které EU považuje za obzvláště ohrožující pro svou ekonomickou převahu v regionu. Srbská zahraniční politika se v současné době nachází v situaci, kdy musí vyvažovat potřebu přilákat investice a zároveň potřeby aktivního pokračování v procesu začleňování do unijních struktur.⁷⁰

Zájem Srbska o členství a rovné postavení v EU je svým způsobem přirozeným vzhledem ke své poloze v Evropě. Získání plnoprávného členství však závisí na mnoha faktorech a je velmi obtížné předpovědět, zda země členství získá, a pokud ano, tak kdy se tak stane. Ne všechny státy disponují dostatečnými zdroji na rozvoj, či oživení vlastní ekonomiky, a i pro Srbsko má zásadní význam dostupnost přímých zahraničních investic, protože jsou nákladově efektivním zdrojem finančních prostředků pro tamní ekonomiku.⁷¹

Prostředek, kterým EU podněcuje a podporuje reformy v zemích zapojených do procesu rozšíření finanční a technickou pomocí, se nazývá The Instrument for Pre-accession Assistance (IPA)*. Prostředky z tohoto nástroje posilují zdroje zemí v průběhu celého přístupového procesu, což vede k postupnému pozitivnímu vývoji v regionu. Předvstupní fondy EU jsou adekvátní investicí do budoucnosti zemí zapojených do procesu rozšíření i samotné EU. Pomáhají příjemcům provádět politické a hospodářské reformy a připravují

⁶⁹ Noutcheva, G. (2012). *European Foreign Policy and the Challenges of Balkan Accession: Conditionality, legitimacy and compliance* (1st ed.). Routledge.

⁷⁰ Vucic, M. (2020). *European Union integration and the belt and road initiative: A curious case of Serbia*. *Medjunarodni Problemi*, 72(2), 337–355. <https://doi.org/10.2298/medjp2002337v>

⁷¹ Jones, C. I., & Romer, P. M. (2010). *The new Kaldor facts: ideas, institutions, population, and human capital*. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 2(1), 224–245.

* Poz. autora: Anglický překlad – „Nástroj předvstupní pomoci (NPP)“.

je na práva a povinnosti vyplývající z členství v EU. Tyto reformy by měly jejich občanům poskytnout lepší příležitosti a umožnit rozvoj, aby se tamní standardy co nejvíce zvýšily na úroveň unijních. Předvstupní fondy mají rovněž napomoci EU k dosažení jejich vlastních cílů v různých oblastech politiky, jako je udržitelný hospodářský rozvoj, energetika, transport a životního prostředí.⁷²

Finanční podpora EU prostřednictvím předvstupní pomoci se zaměřuje na reformy v rámci předem definovaných odvětví v Srbsku. Tato odvětví zahrnují oblasti úzce související se strategií rozšíření, jako je demokracie a správa věcí veřejných, právní stát nebo zlepšení konkurenceschopnosti. Tento sektorový přístup podporuje strukturální reformy, které pomohou transformovat dané odvětví a přizpůsobit je standardům EU. Umožňuje posun směrem ke konkrétní formě pomoci, která zajišťuje hospodárnost a udržitelnost.⁷³

Srbsko sice podniklo kroky vedoucí k potírání organizovaného zločinu a stabilizaci hospodářské situace, ale například míra nezaměstnanosti je stále vysoká. Ekonomika stále podléhá rozsáhlé korupci a markantní jsou také snahy vybraných věkových kategorií vedoucích k brzkému získání renty. Přestože Srbsko v posledních letech vynakládá na zdravotní a sociální péči téměř stejnou část svého hrubého domácího produktu (HDP) jako členské státy EU, jsou Srbové v seniorském věku závislí na péči financované mladými daňovými poplatníky, které to nutí opouštět své rodiny a hledat práci v zahraničí.⁷⁴

Být součástí mezinárodních organizací jako je Evropská unie, je pro Srbsko výhodné nejen z politických důvodů vedoucích k posílení mezinárodního postoje, ale také z ekonomických důvodů, neboť členství v EU mu může přinést různé ekonomické výhody spojené s rozvojem obchodu, ale i hospodářských a sociálních vztahů. Pozitivní výsledky jednání s EU mají potenciál zlepšit zahraniční investiční plány do tohoto regionu a následně vytvořit podmínky pro stabilní finanční a makroekonomické prostředí. Přilákání zahraničních investic může napomoci unijní podpora demokratických hodnot,

⁷² *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR): Overview – Instrument for Pre-accession Assistance.* European Commission. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance_en

⁷³ *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR): Overview – Instrument for Pre-accession Assistance.* European Commission. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance_en

⁷⁴ Brady, H., & Parkes, R. (2015). *EU Home Affairs Diplomacy: Why, what, where – and how.* European Union Institute for Security Studies.

které pomáhají evropským občanům nastolit stabilitu a prosperitu. Členství Srbska v Unii by bylo přínosné i pro EU, a to primárně z politického hlediska, jelikož integrace nových států do EU upevňuje její postavení na mezinárodní scéně.⁷⁵

Podpora ekonomického rozvoje by mohla být zajištěná přístupem na jednotný trh, jímž Evropská unie na balkánském regionu poměrně často podmiňovala přístup do schengenského prostoru reformami v různých politicko-právních odvětvích či veřejné správě.⁷⁶ Vstup Srbska do členských struktur Unie by navíc bezpochyby zvýšil stabilitu v Balkánském regionu.

1.6.2. Norské království

Norská vláda v minulosti zahájila proces vyjednávání o podmínkách členství, aby v závěrečné fázi byla vyhlídka na členství odmítnuta v národním lidovém hlasování.⁷⁷ Norsko tedy není členem EU, neboť norský lid již dvakrát odmítl členství v referendech konaných v letech 1972 a 1994, tudíž se království rozhodlo nestát se plnohodnotným členem EU. Aktuálně má Norsko pozastavenou přihlášku, ale je s Unii politicky a ekonomicky úzce propojeno prostřednictvím široké škály bilaterálních dohod a dalších forem spolupráce.⁷⁸

V letech 1963 a 1967 chtělo Norsko vstoupit do tehdejšího Evropského hospodářského společenství (EHS), tuto snahu však vetovala Francie.⁷⁹ Jako hlavní atributy EHS bylo harmonizování práv mezi členskými zeměmi a také možnost slučitelnosti smlouvy o EHS se závazky na mezinárodní úrovni, a to bez časové omezení.⁸⁰

V současné době je tedy Norsko součástí Evropského hospodářského prostoru (EHP) a také členem schengenského prostoru. Vztah s EU prostřednictvím dohody o EHP je postaven na aktivní spolupráci, která Norsku, stejně jako Islandu a Lichtenštejnsku, umožňuje účast na vnitřním trhu EU. To znamená, že norské podniky mají přístup na

⁷⁵ Dudić, B., Dudić, Z., Smoleň, J., & Mirković, V. (2018). *Support for foreign direct investment inflows in Serbia*. *Economic Annals-XXI*, 169(1-2), 4-11.

⁷⁶ Brady, H., & Parkes, R. (2015). *EU Home Affairs Diplomacy: Why, what, where – and how*. European Union Institute for Security Studies.

⁷⁷ Hillion, C. (2011). *Integrating an outsider: an EU perspective on relations with Norway*. *European foreign affairs review*, 16(4).

⁷⁸ Keil, K., & Rasputnik, A. (2014). *The European Union's gateways to the Arctic*. *European Foreign Affairs Review*, 19(1).

⁷⁹ *Norsko a EU*. Skandinávie. Retrieved January 5, 2023, from <http://skandinavie.eu/norsko-a-eu/>

⁸⁰ Fiala, P., & Pitrová, M. (2009). *Evropská unie* (2., dopl. a aktualiz. vyd). Centrum pro studium demokracie a kultury.

unijní trh, avšak Norsko musí přijmout unijní zákony a předpisy týkající se právě vnitřního trhu. Norsko však nemá participační a demokratická práva vycházející z členství v EU a nedisponuje možnostmi se přímo podílet na chodu Unie.⁸¹

Některé oblasti politiky jsou rovněž výslovně vyloučeny, například společná rybářská a zemědělská politika, spravedlnost a vnitřní věci, zahraniční politika a koordinace měnové politiky. Z EHP vyplývá, že Norsko musí přijmout a provádět veškeré právní předpisy EU týkající se hospodářského prostoru, aniž by se oficiálně podílelo na jejich tvorbě. Nicméně kromě několika konzultačních mechanismů EHS poskytuje Norsku formální mechanismus veta. Může se zdát, že tato opatření nedostatečně přispívají k nápravě demokratického deficitu, který je s tímto uspořádáním spojen. Kromě toho se evropská integrace rozšířila daleko za hranice hospodářského prostoru a Norsko se nyní podílí na řadě dalších institucionálních struktur a politických či finančních závazků. Norsko je například členem schengenského prostoru, účastní se programů a akcí EU a finančně přispívá k hospodářské a sociální soudržnosti v Evropě.⁸²

Mnohé z oblastí, v nichž Norsko může uplatňovat vliv a přijímat rozhodnutí, jsou neformálního charakteru, a to prostřednictvím lobbistických postupů a veřejných konzultací. V důsledku toho je norská delegace při EU největší diplomatickou misí s více než šesti desítkami zaměstnanců. To je zejména možné vyzorovat v jedné z iniciativ Komise, jež měla za cíl vypracovat integrovanou námořní politiku Unie. Ačkoliv Norsko není členem EU, tak norská vláda dokázala významně ovlivnit vývoj námořní politiky EU a postavit se do pozice jednoho z klíčových aktérů. Na základě uplatnění teorie vyjednávání a sledování průběhu procesu je možné vyzorovat vztahy vedoucí k většímu vlivu norských aktérů, zejména s ohledem na to, jak se otázky týkající se Arktidy staly integrovanou součástí politiky. Tento kooperativní přístup nepřímo poskytl Norsku možnost ovlivňovat výsledky arktické politiky EU.⁸³

Od té doby, co se EU začala aktivně angažovat v arktických záležitostech, lze její vztah k Norsku, které je jejím bezprostředním arktickým/severním sousedem, charakterizovat jako paradoxní. Norsko aktivně usilovalo o větší zapojení EU do problematiky Arktidy,

⁸¹ Østhagen, A., & Rasputnik, A. (2017). *Partners or Rivals?: Norway and the European Union in the High North*. In N. Liu, E. A. Kirk, & T. Henriksen (Eds.), *The European Union and the Arctic* (pp. 97–118).

⁸² Liu, N., Kirk, E. A., & Henriksen, T. (2017). *The European Union and the Arctic* (85 ed.). Brill Nijhoff.

⁸³ Wegge, N. (2011). *Small state, maritime great power? Norway's strategies for influencing the maritime policy of the European Union*. *Marine Policy*, 35(3), 335-342. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2010.10.013>

kteřá je vřak úzce spjata s norskou národní identitou. V době, kdy se v první dekádě nového milénia zvýřila celosvětová pozornost věnovaná tomuto regionu, se Norsko ocitlo tvář v tvář EU, kteřá se aktivněji zapojila do toho, co pro Norsko představuje klíčové zájmy v celé řadě politických oblastí. Již od prvních oficiálních stanovisek Evropské komise k arktickým otázkám bylo Norsko značně skeptické k různým politickým a právním krokům EU. Od této zvláštní regionální aktivity Unie jsou vztahy mezi Norskem a EU náročné. Zdánlivé norské nadšení spojené s touhou získat evropskou angažovanost v arktických záležitostech vystřídala skepse a zvýřená ochrana vlastních svrchovaných práv a zájmů.⁸⁴

Přestože Norsko nemůže přímo zasahovat do arktické politiky Unie, má v rukou mnoho mechanismů, které ji mohou ovlivňovat a utvářet.⁸⁵ Ačkoli se může zdát, že EU zaujímá v záležitostech Arktidy nevýrazné místo, je klíčovým hráčem v evropské Arktidě, přičemž její regulační kompetence, finanční příspěvky a sociální dopady přesahují rámec samotných arktických členských států EU, respektive Finska a Švédska.⁸⁶

1.6.3. Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Spojené království (UK) bylo členem EU do 31. ledna 2020, kdy na základě referenda o brexitu, které se konalo 23. června 2016, Unii oficiálně opustilo. Referendum, v němž se voliči polarizovali, zda má UK opustit EU, nebo v ní zůstat, skončilo vítězstvím kampaně za odchod z EU. Brexit podpořilo 51,9 % voličů, které vedly k rozhodnutí vystoupit z EU především obavy z přistěhovalectví, suverenity a hospodářských vztahů s ostatními členskými státy. Zastánci brexitu tvrdili, že odchod z EU umožní UK získat zpět kontrolu nad svými hranicemi, zákony a obchodní politikou, zatímco odpůrci tvrdili, že brexit poškodí tamní ekonomiku a oslabí britský vliv na světové scéně. Po referendu vláda UK spustila článek 50 Lisabonské smlouvy, čímž byl zahájen formální proces vystoupení z EU. Po více než třech letech jednání se UK a EU dohodly na dohodě o vystoupení, která nastínila podmínky odchodu království a stanovila přechodné období,

⁸⁴ Østhagen, A., & Raspotnik, A. (2017). *Partners or Rivals?: Norway and the European Union in the High North*. In N. Liu, E. A. Kirk, & T. Henriksen (Eds.), *The European Union and the Arctic* (pp. 97–118).

⁸⁵ Østhagen, A., & Raspotnik, A. (2017). *Partners or Rivals?: Norway and the European Union in the High North*. In N. Liu, E. A. Kirk, & T. Henriksen (Eds.), *The European Union and the Arctic* (pp. 97–118).

⁸⁶ Stepien, A. (2015). *The EU needs a two-tier approach towards the Arctic: a general policy for the Circumpolar Arctic and a concrete strategy for the European Arctic*. The Arctic Institute. <http://www.thearcticinstitute.org/2015/12/EU-needs-two-tier-approach-towards-the-arctic.html>

jež skončilo 31. prosince 2020. UK je nyní považováno za takzvanou „třetí zemi“, což znamená, že není členem EU a nemá stejná práva a výsady jako členské státy.

Odchod UK se do široké veřejnosti vžil jako výraz „brexit“. Brexit však zdaleka není ojedinělou či izolovanou událostí, ale spíše viditelnou částí něčeho mnohem většího a mohutnějšího. Ve skutečnosti je UK reprezentativním příkladem rostoucího rozdělení Evropy v otázce evropské integrace. Politici i politologové to vykreslují jako obecnější boj mezi vítězi a poraženými globalizace, jehož je EU spíše chápána jako symptom než příčina. Určitá zesilující míra nesouhlasného postoje s vůlí Unii neznámá, že ostatní země budou následovat UK a taktéž vyvolají národní diskuse o vystoupení, nebo dokonce z EU vystoupí. V případě odchodu UK se uvažovalo relativně snadněji, než v případě většiny ostatních zemí a napomohly jisté institucionální faktory, jako například to, že UK stojí mimo eurozónu. Nakonec samotný výsledek brexitu způsobil mnoho nepředvídatelných okolností, včetně špatné vládní kampaně a politické rivality uvnitř britské vládní strany.⁸⁷

Brexit nabyl atributy jako takzvaný „*wicked problem*“, volně přeloženo jako „zákeřný problém“. Vyznačuje se tím, že má velký poměr komplexních příčin a nemá daný precedens. Všechny „*problémy*“ tohoto charakteru jsou v podstatě jedinečné. Je obtížné je definovat a určit jejich vymezení, protože nemají *absolutně správnou* ani *absolutně špatnou* odpověď, pouze *dobré*, nebo *zlé*. * Snaha o jejich vyřešení má zpravidla charakter jednorázové operace.⁸⁸

Unie již nějakou dobu strádá pod tlakem vícerozměrné krize, která zasahuje do samotného jejího jádra.⁸⁹ Díky evropské hospodářské integraci existuje jeden evropský jednotný trh, nelze však zapomínat na existenci mnoho různých národních modelů ekonomického růstu, které nemusí být možné aplikovat jinde. Každý tento model má své silné a slabé stránky, ale jednotný trh velmi ztěžuje reformu těchto modelů, což vede

⁸⁷ Bickerton, C. (2018). *The Brexit iceberg*. In B. Martill & U. Staiger (Eds.), *Brexit and Beyond: Rethinking the Futures of Europe* (pp. 132–137). UCL Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt20krxf8.20>

* Poz. autora: Anglický překlad slov: „*right vs. wrong*“; „*good vs. bad*“.

⁸⁸ Horst W. J. Rittel, & Webber, M. M. (1973). *Dilemmas in a General Theory of Planning*. *Policy Sciences*, 4(2), 155–169. <http://www.jstor.org/stable/4531523>

⁸⁹ Dinan, T. G., & Cryan, J. F. (2017). *The Microbiome-Gut-Brain Axis in Health and Disease*. *Gastroenterology clinics of North America*, 46(1), 77–89. <https://doi.org/10.1016/j.gtc.2016.09.007>

k nárůstu tlaků. Následné zprostředkování pravidel jednotného trhu prostřednictvím vnitrostátních modelů růstu vede v jiných částech Evropy k velmi odlišným výsledkům.⁹⁰

Před brexitem bylo možné zaznamenat širokou škálu problémů a neshod v EU, včetně takzvaného demokratického deficitu, napětí mezi národní suverenitou a nadnárodní správou a přetrvávající krizí legitimacy. Již samotné hlasování pro odchod UK z Unie je odrazem řady zmíněných krizí. Brexit se k nim přiřadil jako další položka do seznamu unijních problémů. Brexit rovněž předznamenal významné změny v evropské zahraničněpolitické agendě a může podkopávat důvěryhodnost Unie k jejímu globálnímu vlivu nebo narušit důvěryhodnost klíčových bilaterálních vztahů, které tvoří samotné jádro EU.⁹¹

Výsledek britského referenda o členství v EU byl šokem nejen pro britské elity, ale i pro zbytek EU. Výsledek těžce zasáhl EU, její členské státy a instituce, a to v mnoha aspektech.⁹² „*Spojené království prošlo vlastní transformací z národního státu na členský stát. V důsledku toho představuje brexit více než jen právní a regulační výzvy. Brexit jako proces kladl, a stále klade, na britský stát požadavky, které předpokládají, že bude jednat jako národní stát, zatímco ve skutečnosti se stal členským státem EU, to vede k ústavnímu, správnímu, politickému a sociálnímu tlaku. Brexit ve skutečnosti přinutil britské diplomaty jednat způsobem, který je jim zcela cizí, zejména pokud jde o tvrdé vyjednávání a posuzování důležitých kompromisů. Namísto toho, aby britští představitelé akceptovali náklady spojené s odchodem jako cenu, kterou se vyplatí zaplatit, jsme byli svědky dlouhodobého váhání, zda budou s brexitem vůbec nějaké náklady spojeny. Za zmínku stojí také velká neochota připustit, že brexit znamená, že Spojené království jde samo. Na případě Spojeného království i sebevědomí zastánci brexitu hledali uklidnění v širších společenstvích, jako je anglo-sféra nebo Společenství národů.*“⁹³

Poměrně zajímavým, ale nepřekvapujícím rysem post-brexitového uspořádání je velká snaha odmítnutí jakéhokoli institucionalizovaného vztahu UK s EU v oblasti zahraniční,

⁹⁰ Bickerton, C. (2018). *The Brexit iceberg*. In B. Martill & U. Staiger (Eds.), *Brexit and Beyond: Rethinking the Futures of Europe* (pp. 132–137). UCL Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt20krxf8.20>

⁹¹ Staiger, U., & Martill, B. (2018). *Rethinking the futures of Europe*. In U. Staiger & B. Martill (Eds.), *Brexit and Beyond: Rethinking the Futures of Europe* (pp. 260–265). UCL Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt20krxf8.34>

⁹² Cini, M., & Verdun, A. (2018). *The implications of Brexit for the future of Europe*. In B. Martill & U. Staiger (Eds.), *Brexit and Beyond: Rethinking the Futures of Europe* (pp. 63–71). UCL Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt20krxf8.12>

⁹³ Bickerton, C. (2018). *The Brexit iceberg*. In B. Martill & U. Staiger (Eds.), *Brexit and Beyond: Rethinking the Futures of Europe* (pp. 132–137). UCL Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt20krxf8.20>

bezpečnostní a obranné politiky. Například myšlenka jedné z tamních vlád* nabízela úplný odchod ze všech vztahů s EU. Někdy se skutečně zdá, že je vedena touhou zcela vymazat zkušenost s členstvím v EU a bylo možné pozorovat snahy o vytvoření skutečné „globální Británie“. To na politicko-zahraniční scéně vytvořilo určitou nevyváženost. V podstatě se dá říci, že v britském zahraničním myšlení je nyní politický defekt o velikosti EU, jelikož samotné členství umocňovalo jejich globální schopnosti.⁹⁴

Zároveň se všeobecně předpovídalo, že brexit bude mít faktický dopad na evropskou bezpečnostní situaci, ale jeho rozsah zatím není přímo pozorovatelný. Je však zřejmé, že UK již nebude moci hrát roli mostu mezi Unií a Severoatlantickou aliancí tak, jako tomu bylo dříve a že je velmi nepravděpodobné, že by bylo prvním kontaktním místem pro ostatní členské státy, pokud jde o tento mezi-organizační vztah.⁹⁵ Dále brexit v britské zahraniční politice zanechává mezeru ve vojenských kapacitách a vnějších vztazích kvůli unijním specifickým zdrojům a rozsáhlé síti diplomatických vztahů.⁹⁶ Na výše uvedené skutečnosti koneckonců upozorňoval britský diplomat a bývalý stálý náměstek ministra zahraničí a Commonwealthu Sir Simon Fraser: „*Bez ohledu na to, jak dobře zvládneme proces a jak kvalitní aktiva máme, bude strukturálně mnohem obtížnější uplatňovat globální vliv po brexitu, ... Odchod z Evropské unie bude největším šokem pro náš způsob mezinárodního ovlivňování a největší strukturální změnou našeho místa ve světě od konce druhé světové války a konce impéria.*“⁹⁷

Britská vláda si zpočátku plně neuvědomila povahu svého nově definovaného vztahu s EU. Určitá jednostranná rozhodnutí o provádění protokolu tak vedla k samotnému zahájení řízení o porušení povinnosti na podnět Evropské komise. Tento znepokojivý vzorec chování, kdy UK ignorovalo smluvní závazky, vyvolalo mezi partnery určité napětí a bylo vnímáno značně znepokojivě, zejména pak v USA a na globální sféře.⁹⁸

* Poz. autora: Konkrétně se jednalo o vládu vedenou Borisem Johnsonem, 24. července 2019 - 6. září 2022.

⁹⁴ Hadfield, A., & Wright, N. (2021). *Fog in Channel?: The impact of Brexit on EU and UK foreign affairs*. European Union Institute for Security Studies (EUISS). <http://www.jstor.org/stable/resrep34056>

⁹⁵ Ewers-Peters, N. M. (2021). *Brexit's implications for EU-NATO cooperation: Transatlantic bridge no more?* The British Journal of Politics and International Relations, 23(4), 576–592. <https://doi.org/10.1177/1369148120963814>

⁹⁶ Ewers-Peters, N. M. (2021). *Brexit's implications for EU-NATO cooperation: Transatlantic bridge no more?* The British Journal of Politics and International Relations, 23(4), 576–592. <https://doi.org/10.1177/1369148120963814>

⁹⁷ Wintour, P. (2016). *UK risks losing global influence if it quits single market, says former civil servant*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/politics/2016/nov/08/uk-risks-losing-global-influence-quits-single-market-senior-civil-servant>

⁹⁸ Hadfield, A., & Wright, N. (2021). *Fog in Channel?: The impact of Brexit on EU and UK foreign affairs*. European Union Institute for Security Studies (EUISS). <http://www.jstor.org/stable/resrep34056>

2. CÍL PRÁCE

Diplomová práce s názvem „*Vliv Evropské unie na nečlenské evropské státy*“ zjišťuje ekonomicko-hospodářské a environmentální vztahy mezi Evropskou unií, Srbskou republikou, Norským královstvím a Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irsku. Cílem práce je tedy zjistit a definovat politicko-právní dynamiku EU s referenčními nečlenskými státy, dále popsat zájem EU o ekonomicko-hospodářské a environmentální vztahy s danými státy a popsat jejich vzájemné bilaterální vztahy v oblasti zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky. Stanoveného cíle bude dosaženo vybranými metodami, především pak komparace veřejně dostupných zdrojů a výchozích textů v podobě tuzemských a mezinárodních dokumentů a mezinárodních dohod.

2.1. Výzkumné otázky

V diplomové práci jsem pracoval s následujícími výzkumnými otázkami:

- *Výzkumná otázka č. 1*

Které aktivity Evropské unie ovlivňují přímo či nepřímo politicko-právní vztahy s referenčními státy?

- *Výzkumná otázka č. 2*

Věnuje Evropská unie dostatek pozornosti ekonomickým, hospodářským a environmentálním vztahům s referenčními státy?

- *Výzkumná otázka č. 3*

Jaké jsou bilaterální vztahy Evropské unie v oblasti bezpečnostní a obranné politiky s referenčními státy?

2.2. Operacionalizace základních pojmů

Specifikace nejčastěji používaných základních pojmů této diplomové práce je následující:

- **Bilaterální** – dvoustranný mezinárodní akt
- **Brexit** – proces vystoupení Spojeného království z Evropské unie

- **Dohoda** – mezinárodní akt
- **Komparace** – srovnání, přirovnání
- **Multilaterální** – vícestranný mezinárodní akt
- **Podmínka** – předpoklad splnění
- **Politika** – legislativní dokumenty
- **Referendum** – přímé lidové hlasování o návrhu, zákonu nebo politické otázce
- **Rešerše** – v tomto případě hledání a ověřování faktů a údajů
- **Třetí země** – nečlenské státy Evropské unie
- **Unie** – zkrácená verze pojmu Evropská unie
- **Zájem** – soustředění pozornosti na určitý předmět, událost nebo proces

3. METODIKA

Vliv Evropské unie na třetí země může být významný a přímé, i nepřímé aktivity mohou mít rozsáhlý dopad. Jedná se například o:

- **Bezpečnost** – EU hraje důležitou roli při podpoře míru a bezpečnosti ve svém sousedství i mimo něj prostřednictvím své zahraniční a bezpečnostní politiky. To může mít pozitivní dopad na třetí země.
- **Migrace** – Migrační politika EU, včetně ochrany hranic a azylové politiky, může mít dopad na třetí země, zejména na ty, z nichž migranti pocházejí.
- **Obchod** – EU je největším jednotným trhem na světě a pro mnoho třetích zemí je významným obchodním partnerem. Obchodní politika a regulace EU mohou mít významný dopad na jejich ekonomiky.
- **Rozvojová pomoc** – EU je jedním z největších poskytovatelů rozvojové pomoci třetím zemím a poskytuje finanční a technickou pomoc na podporu hospodářského a sociálního rozvoje.
- **Životní prostředí** – Politiky EU jako jsou předpisy o emisích skleníkových plynů a ochraně ohrožených druhů, mohou mít dopad na třetí země prostřednictvím svých účinků na obchod a životní prostředí.

Politiky a opatření EU však mohou mít na třetí země také negativní dopad, například když obchodní politiky a regulace poškozují ekonomiky třetích zemí nebo když migrační politiky vedou k vysídlování migrantů ze třetích zemí nebo špatnému zacházení s nimi. Proto je důležité, aby EU brala v úvahu možné dopady svých politik na třetí země a aby s těmito zeměmi vedla dialog a spolupracovala s cílem podpořit vzájemné výhody a zabránit negativním důsledkům své aktivity.

3.1. Metody sběru dat

K prozkoumání vlivu EU na třetí státy, respektive na tři referenční, zájmové byla využita metoda komparace veřejně dostupných zdrojů a výchozích textů v podobě odborné literatury, mezinárodních dokumentů a relevantních internetových odkazů. Jedná se o způsob porovnání dostupných tematických zdrojů, který zahrnuje analýzu a interpretaci

použitých textů.⁹⁹ Komparace byla využita s cílem pochopit a popsat aktuální vztahy EU se Srbskem, Norskem a Spojeným královstvím jako zástupců třetích zemí, tedy zemí ležících na území Evropy, avšak ne nesoucí statut členské země Evropské unie. Jde tedy o jakési pochopení historického i současného kontextu vzájemných vztahů.

Použitá srovnávací metoda umožňuje porovnávání dvou nebo více zdrojů s cílem zjistit podobnosti a rozdíly a získat poznatky o jejich příčinách a důsledcích. Tato metoda je tradičně používána ve společenskovědním výzkumu, včetně politologie, sociologie a ekonomie. Metoda má několik výhod, například umožňuje studovat složité jevy systematickým, důsledným způsobem a zobecnit získaná zjištění. Pomáhá ověřovat hypotézy a teorie srovnáváním různých případů. Může poskytnout vhled do příčin a důsledků sociálních jevů.

Komparace sebou přináší i vybraná omezení. V případě této diplomové práce se jedná především o omezenou dostupnost údajů a zdrojů a částečnou subjektivitu předloženého zpracování, avšak provedenou s maximální snahou o souvislou a validní prezentaci získaných informací.

3.2. Vyhodnocení sběru dat

Při selekci dokumentů byly vzaty v potaz všechny veřejné dokumenty v českém a anglickém jazyce. Komparace textu byla provedena jako retrospektivní, tedy jednorázovým pohledem a posuzováním subjektivně nejdůležitějších bodů a myšlenek textu. Záměrem bylo vytvořit takový text, který poslouží k rychlému pochopení a orientaci v tématu. Hlavním zdrojem informací byla odborná literatura, tematická periodika a oficiální portály EU a vybraných států. Dokumenty, které prošly rešerší, jsou dostupné jak v písemné, tak i elektronické podobě a jsou řádně uvedeny v seznamu použitých zdrojů v závěru této diplomové práce. Bilaterální a multilaterální dohody byly převážně čerpány z Úředního věstníku Evropské unie.

K vyhodnocení sběru dat byl využit systém srovnávacích tabulek, a to především proto, aby byla zachována přehlednost sledovaných dat, dodržena jejich hierarchie a srozumitelnost. Následná reprodukce získaných podkladů a dat je vlastní, stejně tak jako je vlastní grafické i obsahové zpracování jednotlivých tabulek. Jednotlivé srovnávací

⁹⁹ Kraus, J. (2005). *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Academia.

tabulky jsou řádně popsány a jsou dále uvedeny v rejstříku použitých tabulek v závěru této diplomové práce. Využívání zkratk v textu má zajistit kontinuitu s předešlým textem práce a dále zajistit přehlednost zpracovaných dat a jednodušší orientaci v předloženém textu. Práce obsahuje cizojazyčné výrazy a jejich seznam se nachází v závěru, spolu s myšlenkovou mapou znázorňující zásadní vizualizaci strukturovaného uspořádání diplomové práce.

3.3. Charakteristika výzkumného vzorku

Jak je uvedeno v úvodu, tato diplomová práce mapuje aktuální stav bilaterálních vztahů Evropské unie se Srbskem, Norskem a Spojeným královstvím:

- Srbsko podalo přihlášku na konci roku 2009 a od té doby usiluje o právoplatné členství v EU.
- Norsko přihlášku do EU pozastavilo na základě referenda, respektive neshodného očekávání politické a občanské veřejnosti.
- Spojené Království bylo dlouholetým členem a opustilo EU na začátku roku 2020.

Výběr zemí byl ovlivněn vlastním autorským zájmem, dále pak geologickým položením vybraných zemí, jejich aktuální ekonomicko-společenskou situací, historickým kontextem vztahů s EU a vzájemným očekáváním. Výběr tedy předurčila především aktuální ochota země být nedílnou součástí EU, geografické umístění, hospodářské postavení a politické uspořádání každé ze tří zemí.

3.3.1. Srbská republika

Srbsko patří mezi balkánské státy, který poměrně v nedávné minulosti začal aspirovat na členství v EU. Důvodů, proč Srbsku trvalo poměrně dlouho, než požádalo o členství, je několik. Srbsko zažilo poměrně rozsáhlou politickou nestabilitu, včetně válek v 90. letech minulého století nebo vražda evropsky smýšlejícího premiéra. Tato nestabilita ztížila Srbsku vybudování institucí a politik nezbytných pro splnění kritérií členství v EU. Nevyřešený status Kosova, které v roce 2008 vyhlásilo nezávislost na Srbsku, byla další zásadní překážkou srbské žádosti o členství v EU. Značný čas a prostředky si vyžádaly vnitrostátní reformy, které musely být provedeny, aby země sladila svůj právní,

hospodářský a politický systém s unijními standardy. V posledních letech však Srbsko v řešení těchto otázek pokročilo a přiblížilo se členství v EU. V roce 2020 zahájila EU se Srbskem přístupová jednání, což představuje významný krok k případnému členství.

Srbsko	
Oficiální název	Република Србија / Republika Srbija
Poloha	Vnitrozemský stát ve střední a jihovýchodní Evropě. Leží na rozhraní Panonské nížiny a Balkánu, sousedí na severu s Maďarskem, na východě s Rumunskem a Bulharskem, na jihu se Severní Makedonií, na jihozápadě s Černou Horou a dále s Kosovem, na západě pak s Bosnou a Hercegovinou a Chorvatskem.
Rozloha	88 361 Km ²
Státní zřízení	Republika
Politické uspořádání	Parlamentní republika
Hlava státu	Prezident
Hlavní město	Bělehrad
Počet obyvatel	Cca 6 800 000
Měna	Srbský dinár / RSD
HDP na obyvatele*	9 230,2 ¹⁰⁰
Index lidského rozvoje**	0,8 ¹⁰¹

Tabulka č. 1: Srbská republika¹⁰²

* Poz. autora: HDP na obyvatele je hrubý domácí produkt dělený počtem obyvatel v polovině roku. HDP je součet hrubé přidané hodnoty všech rezidentských výrobců v ekonomice zvýšený o případné daně z produktů a snížený o případné dotace, které nejsou zahrnuty v hodnotě produktů. Počítá se bez odečtení odpisů vyrobených aktiv nebo vyčerpání a znehodnocení přírodních zdrojů. Údaje jsou uvedeny v běžných amerických dolarech; data z roku 2021.

¹⁰⁰ World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files.

** Poz. autora: Index lidského rozvoje (HDI) je souhrnným měřítkem klíčových dimenzí lidského rozvoje. rozvoje: dlouhý a zdravý život, dobré vzdělání a slušná životní úroveň.

¹⁰¹ Roser, M. (2014). *Human Development Index (HDI)*. Retrieved January 6, 2023 from <https://ourworldindata.org/human-development-index>

¹⁰² Tabulka č. 1: Srbská republika. Vlastní zpracování.

3.3.2. Norské království

Norsko neplánuje v nejbližší době stát se členem a vstoupit do Unie. Dvakrát odmítlo členství v EU v referendech konaných v letech 1972 a 1994. Norsko však má s EU úzké vztahy prostřednictvím svého členství v EHS a Evropské sdružení volného obchodu (ESVO). Členství v EU by vyžadovalo poměrně významné změny v norské ekonomice, politice a společnosti, neboť by vyžadovalo přijetí zákonů a předpisů EU a účast na rozhodování v EU. Jakékoli rozhodnutí o vstupu do EU by rovněž vyžadovalo schválení v referendu a pravděpodobně by vyžadovalo nové projednání stávajících dohod Norska s EU. Rozhodnutí o vstupu do EU je v rukou norského lidu a jeho vlády. Přestože v Norsku existuje několik příznivců členství v EU, existuje také opozice, která se obává ztráty suverenity a kontroly nad důležitými oblastmi politiky, ale také hospodářství, obzvláště pak rybolovu a zemědělství.

Norsko	
Oficiální název	Kongeriket Norge / Kongeriket Noreg
Poloha	Skandinávský poloostrov v severní Evropě
Rozloha	385 207 Km ²
Státní zřízení	Království
Politické uspořádání	Konstituční monarchie
Hlava státu	Král
Hlavní město	Oslo
Počet obyvatel	Cca 5 400 000
Měna	Norská koruna / NOK
HDP na obyvatele*	89 153,3 ¹⁰³
Index lidského rozvoje	0,96 ¹⁰⁴

Tabulka č. 2: Norské království¹⁰⁵

* Poz. autora: Data z roku 2021.

¹⁰³ World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files.

¹⁰⁴ Roser, M. (2014). *Human Development Index (HDI)*. Retrieved January 6, 2023 from <https://ourworldindata.org/human-development-index>

¹⁰⁵ Tabulka č. 2: Norské království. Vlastní zpracování.

3.3.3. Spojené království Velké Británie a Severního Irsku

Vztahy mezi EU a Spojeným královstvím prošly v posledních letech významnými změnami. Spojené království bylo plnohodnotným členem Unie, ale v roce 2016 britský lid rozhodl v referendu o vystoupení z EU. V roce 2020 po vyjednání a odsouhlasení dohody o vystoupení, Spojené království EU oficiálně opustilo. I nadále však udržuje s Uníí úzké vazby a stále společně pracují na vytvoření definitivního rámce vzájemných vztahů. To je předmětem intenzivních jednání a diskusí, přičemž obě strany se snaží definovat své požadavky obzvláště v oblasti obchodu, bezpečnosti a spolupráce v otázkách, jako je změna klimatu a výzkum a inovace. V prosinci 2020 se EU a Spojené království dohodly na dohodě o obchodu a spolupráci, která stanoví podmínky jejich budoucích vztahů.* Dohoda TAC zahrnuje otázky, jako je obchod se zbožím a službami, investice a spolupráce v oblasti vymáhání práva a justiční spolupráce v trestních věcech. Ačkoli TCA pomohla vytvořit nový rámec pro vztahy mezi EU a Spojeným královstvím, ve vztazích nadále přetrvávají problémy a nejistoty, zejména pokud jde o provádění protokolu o Severním Irsku, který má zabránit vzniku tvrdé hranice na irském ostrově. Celkově lze konstatovat, že vztahy mezi EU a Spojeným královstvím zůstávají složité a nadále se intenzivně vyvíjejí, přičemž obě strany se snaží definovat své nové vztahy tak, aby sloužily jejich zájmům.

Ačkoli ve Spojeném království roste názor na znovu začlenění do EU, tak v současné době nic nenasvědčuje tomu, že by se Spojené království chystalo znovu vstoupit do EU. To by i nadále vyžadovalo výraznou změnu veřejného mínění a politické vůle a jakékoli rozhodnutí o opětovném vstupu do EU by rovněž vyžadovalo souhlas EU a jejích členských států.

* Poz. autora: Anglický překlad „*Trade and Cooperation Agreement*“.

Spojené království	
Oficiální název	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Poloha	Ostrov v Severní Evropě
Rozloha	130 395 km ²
Státní zřízení	Království
Politické uspořádání	Parlamentní konstituční monarchie
Hlava státu	Král
Hlavní město	Londýn
Počet obyvatel	Cca 67 300 000
Měna	Britská libra / GBP
HDP na obyvatele*	46 510,3 ¹⁰⁶
Index lidského rozvoje	0,93 ¹⁰⁷

Tabulka č. 3: Spojené království Velké Británie a Severního Irsku¹⁰⁸

* Poz. autora: Data z roku 2021.

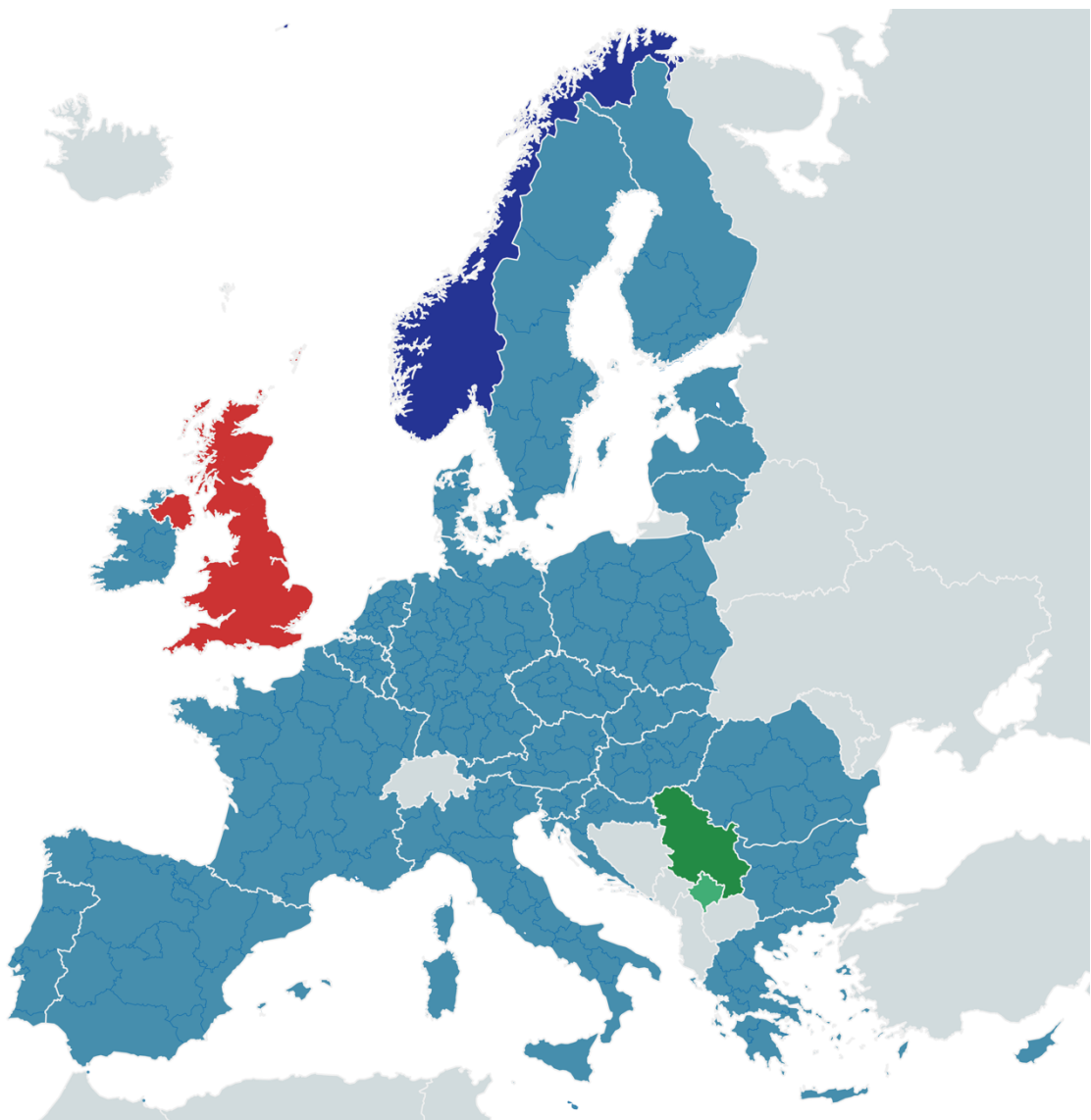
¹⁰⁶ World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files.

¹⁰⁷ Roser, M. (2014). *Human Development Index (HDI)*. Retrieved January 6, 2023 from <https://ourworldindata.org/human-development-index>

¹⁰⁸ Tabulka č. 3: Spojené království Velké Británie a Severního Irsku. Vlastní zpracování.

Tato mapa je vizuálním znázorněním geografického postavení a velikosti referenčních států. Jde o politickou mapu, která zobrazuje hranice a polohu států v Evropě. Původně slepá mapa byla využita pro potřeby označení všech států na evropském kontinentu včetně následujícího zvýraznění:

- Srbsko – zelené, včetně světlezeleného označení Kosova
- Norsko – modré zvýraznění
- Spojené království – červené zvýraznění

Obrázek č. 1: Grafické znázornění komparovaných států a EU¹⁰⁹

¹⁰⁹ Obrázek č. 1: Grafické znázornění komparovaných států a EU. Grafika byla vytvořena pomocí open source mapchart.net.

4. VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŘEŠENÍ

Výsledky výzkumného řešení jsou zpracovány do tabulky prostřednictvím rešerše vybraných mezinárodních dokumentů. Jedná se o sekundární soupis nebo souhrn dostupných a veřejných zdrojů, které se váží k tématu této diplomové práce.

4.1. Politicko-právní vztahy EU s referenčními státy

Tato kapitola komparuje dostupné zdroje do té míry, aby bylo použito dostatek informací důležitých pro zodpovězení nebo nalezení odpovědi na první výzkumnou otázku této diplomové práce.

Výzkumná otázka č. 1

Které aktivity Evropské unie ovlivňují přímo či nepřímo politicko-právní vztahy s referenčními státy?

Politicko-právní vztahy EU s referenčními státy		
Srbsko	Norsko	Spojené království
Smluvní vztahy	Smluvní vztahy	Smluvní vztahy
Stabilisation and Association Agreement / Dohoda o stabilizaci a přidružení.	The European Economic Area Agreement / Dohoda o Evropském hospodářském prostoru.	EU–UK Trade and Cooperation Agreement / Dohoda o obchodu a spolupráci mezi EU a Spojeným královstvím.
Zájmové oblasti	Zájmové oblasti	Zájmové oblasti
Komplexní dohoda o obchodu a spolupráci.	Zóna volného obchodu mezi státy EU, Islandu, Lichtenštejnska a Norska.	Dohoda ruší stanovená cla a kvóty na zboží obchodované mezi oběma stranami po vystoupení UK z EU.

Přínosy pro EU	Přínosy pro EU	Přínosy pro EU
Srbsko musí provést celou řadu reforem, aby sladilo své instituce a standardy s unijními. To zahrnuje reformy v oblastech, jako je soudnictví, veřejná správa, boj proti korupci a organizovanému zločinu. EU poskytuje Srbsku finanční a technickou pomoc, v provádění těchto reforem.	Norsko finančně přispívá na některé programy a iniciativy EU například v oblasti výzkumu a vývoje, ochrany životního prostředí, sociální a hospodářské soudržnosti.	Dohoda přináší ochranu práv občanům EU včetně práva žít, pracovat a studovat ve Spojeném království. Dohoda rovněž zahrnuje systém řešení sporů prostřednictvím nezávislého rozhodčího tribunálu.
Přínosy pro Srbsko	Přínosy pro Norsko	Přínosy pro UK
Dohoda má za cíl podpořit politické reformy v Srbsku a finanční příspěvky od EU. Srbsko má přístup na trh EU.	Vnitřní trh a volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob.	Potvrzení práv občanů Spojeného království v Evropské unii.
Konkrétní aktivity EU	Konkrétní aktivity EU	Konkrétní aktivity EU
Politický dialog, podpora reforem soudnictví, veřejné správy a boje proti korupci, finanční pomoc prostřednictvím různých programů.	Účast v programech EU, finanční příspěvky, politický dialog, spolupráce v konkrétních oblastech.	Po brexitu se změnily aktivity EU v UK. Spojené království není povinno provádět zákony a nařízení EU. Nadále však spolupracují v oblastech společného zájmu, jako je obchod, bezpečnost a ochrana životního prostředí.

Tabulka č. 4: Politicko-právní vztahy EU s referenčními státy¹¹⁰

¹¹⁰ Tabulka č. 4: Politicko-právní vztahy EU s referenčními státy. Vlastní zpracování.

4.1.1. Komparace politicko-právních vztahů EU se Srbskem

EU usiluje o navázání užších politických a právních vztahů se Srbskem od roku 2009, kdy Srbsko požádalo o členství v EU. Zde jsou uvedeny některé klíčové aspekty politických a právních vztahů EU se Srbskem. Tomu ale předcházelo podepsání Dohody o stabilizaci a přidružení (SAA) v roce 2008, ve které se EU a Srbsko dohodly o stabilizaci regionu a následného přidružení. Tato dohoda je komplexní v oblasti obchodu a spolupráce a jejím cílem je podpořit politické a hospodářské reformy Srbska a přiblížit jej vnitřnímu trhu EU.

Přístupová jednání Srbsko oficiálně zahájilo v roce 2014. Jednání se týkají celé řady oblastí, včetně politických reform, právního státu, lidských práv, správy ekonomických záležitostí a životního prostředí. Jedná se však o dlouhodobý proces, který navíc vyžaduje, aby Srbsko provedlo významné reformy směřující ke sblížení a přizpůsobení se standardům EU.

V roce 2009 došlo k liberalizaci vízového režimu, kdy EU zrušila vízovou povinnost pro srbské občany cestující do schengenského prostoru. To Srbům usnadnilo cestování, práci a studium v zemích Unie. EU pravidelně vede se Srbskem politický dialog o řadě otázek, včetně lidských práv, právního státu a regionální spolupráce. Smyslem těchto politických rozhovorů je povzbudit Srbsko, aby pokračovalo v reformách a budování vztahů s EU. To zahrnuje jednání o přístupovém procesu, finanční pomoci a politický dialog o řadě otázek. Přestože před Srbskem stále stojí značné výzvy, EU je i nadále odhodlána podporovat jeho cestu ke členství v EU.

4.1.2. Komparace politicko-právních vztahů EU s Norskem

Norsko jakožto nečlenský stát udržuje s EU úzké politické a právní vztahy prostřednictvím řady dohod a ujednání. Norsko je členem EHP, což mu umožňuje účastnit se vnitřního trhu EU a využívat výhod volného pohybu zboží, služeb, kapitálu a osob. Dohoda o EHP se vztahuje také na oblasti, jako je hospodářská soutěž, státní podpora a ochrana životního prostředí.

Norsko je také součástí schengenského prostoru, který mu umožňuje volný pohyb osob přes hranice bez nutnosti pasových kontrol. To znamená, že norští občané mohou volně cestovat a pracovat v jiných zemích schengenského prostoru a naopak.

Norsko sice není členem EU, ale finančně přispívá na některé programy a iniciativy EU, například na ty, které se týkají výzkumu a vývoje, ochrany životního prostředí a sociální a hospodářské soudržnosti.

Kromě účasti v EHP sjednalo Norsko s EU řadu bilaterálních dohod v oblastech obchodu, zemědělství a rybolovu. Celkově lze říci, že ačkoli Norsko není členem EU, udržuje s ní úzké politické a právní vztahy prostřednictvím řady dohod a ujednání. Tyto vztahy umožňují volný pohyb zboží, služeb a osob a také spolupráci v oblastech, jako je zahraniční politika, spravedlnost a vnitřní věci, a finanční příspěvky na iniciativy EU.

4.1.3. Komparace politicko-právních vztahů EU se Spojeným královstvím

Do 1. ledna 2021 bylo Spojené království členem EU a jejich vzájemné politické a právní vztahy se řídily různými smlouvami a dalšími právními předpisy. Po rozhodnutí Spojeného království vystoupit z EU v roce 2016 obě strany sjednaly dohodu o vystoupení, která stanovila podmínky odchodu Spojeného království z EU a přechodné období do konce roku 2020. Od 1. ledna 2021 již Spojené království není členem EU a jejich politické a právní vztahy se nyní řídí novou Dohodou o obchodu a spolupráci (TCA). Dohoda stanoví rámec pro spolupráci mezi EU a Spojeným královstvím v řadě oblastí, včetně obchodu, bezpečnosti a vymáhání práva. TCA obsahuje ustanovení o společné radě partnerství, která bude dohlížet na provádění dohody a řešit případné problémy nebo spory. Dohoda rovněž zahrnuje systém řešení sporů prostřednictvím nezávislého rozhodčího tribunálu. Dále se dohoda věnuje partnerství a stanovuje ochranu práv občanů, včetně práva žít, pracovat a studovat v EU a ve Spojeném království. Některé otázky však zůstávají nevyřešeny, zejména v souvislosti s uznáváním odborných kvalifikací.

Celkově lze říci, že ačkoli odchod Spojeného království z EU vedl k významným změnám v jejich politických a právních vztazích, poskytují dohody rámec pro pokračující spolupráci mezi oběma stranami v řadě klíčových oblastí. Stále však existují témata, na jejichž řešení obě strany i nadále pracují.

4.2. Ekonomické, hospodářské a environmentální vztahy EU s referenčními státy

Tato kapitola komparuje dostupné zdroje do té míry, aby bylo použito dostatek informací důležitých pro zodpovězení nebo nalezení odpovědi na druhou výzkumnou otázku této diplomové práce.

Výzkumná otázka č. 2

Věnuje Evropská unie dostatek pozornosti ekonomickým, hospodářským a environmentálním vztahům s referenčními státy?

Ekonomické, hospodářské a environmentální vztahy EU s referenčními státy		
Srbsko	Norsko	Spojené království
Smluvní vztahy	Smluvní vztahy	Smluvní vztahy
Stabilisation and Association Agreement / Dohoda o stabilizaci a přidružení.	The European Economic Area Agreement / Dohoda o Evropském hospodářském prostoru.	EU–UK Trade and Cooperation Agreement / Dohoda o obchodu a spolupráci mezi EU a Spojeným královstvím.
Zájmové oblasti	Zájmové oblasti	Zájmové oblasti
Komplexní dohoda o obchodu a spolupráci.	Zóna volného obchodu mezi státy EU, Islandu, Lichtenštejnska a Norska.	Dohoda o hospodářských otázkách a udržitelném rozvoji.
Přínosy pro EU	Přínosy pro EU	Přínosy pro EU
Přiblížení Srbska environmentálním normám EU.	Finanční příspěví Norska na některé programy a iniciativy EU v oblasti výzkumu a vývoje, ochrany životního prostředí, sociální a hospodářské soudržnosti.	Výhody z hlediska ochrany životního prostředí, mechanismů o provádění a prosazování právních předpisů v oblasti životního prostředí a v dodržování norem EU.

Přínosy pro Srbsko	Přínosy pro Norsko	Přínosy pro UK
Partnerství, které jim umožňuje společně řešit environmentální výzvy a podporovat udržitelný rozvoj v regionu.	Vnitřní trh a volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob.	Potvrzení práv občanů Spojeného království v Evropské unii.
Konkrétní aktivity EU	Konkrétní aktivity EU	Konkrétní aktivity EU
Politický dialog a výměna informací o monitorování kvality ovzduší a provádění opatření ke snížení emisí ze zdrojů.	Účast v programech EU, finanční příspěvky, politický dialog, spolupráce v konkrétních oblastech.	Dohoda o partnerství a spolupráci zahrnuje závazky obou stran dodržovat vysokou úroveň ochrany životního prostředí a podporovat udržitelný rozvoj, což by mohlo vést ke zlepšení environmentálních norem a postupů v EU i ve Spojeném království.

Tabulka č. 5: Ekonomické, hospodářské a environmentální vztahy EU s referenčními státy¹¹¹

4.2.1. Komparace ekonomických, hospodářských a environmentálních vztahů EU se Srbskem

EU poskytla Srbsku v průběhu let významnou finanční pomoc, zejména v oblastech, jako je hospodářský rozvoj, infrastruktura a sociální péče. Tato pomoc je určena na podporu úsilí Srbska o provádění reforem EU a sladění jeho institucí a standardů s institucemi standardy EU.

EU a Srbsko také spolupracují již mnoho let v oblasti životního prostředí. EU poskytla Srbsku finanční a technickou pomoc na podporu jeho úsilí o zlepšení ochrany životního prostředí a podporu udržitelného rozvoje. V Srbsku probíhá několik konkrétních unijních

¹¹¹ Tabulka č. 5: Ekonomické, hospodářské a environmentální vztahy EU s referenčními státy. Vlastní zpracování.

aktivit souvisejících s životním prostředím. Jedná se například o vodní hospodářství, přičemž spolupracují při správě Dunaje, který protéká několika členskými státy EU a Srbskem. To zahrnuje vypracování plánů povodí, jejichž cílem je zajistit udržitelné využívání a ochranu vodních zdrojů. Dále spolupracují na zlepšení kvality ovzduší a snížení jeho znečištění. To zahrnuje výměnu informací o monitorování kvality ovzduší a provádění opatření ke snížení emisí ze zdrojů, jako je doprava a průmysl. EU dále poskytla Srbsku podporu na zlepšení systému nakládání s odpady, včetně výstavby recyklačních zařízení a kompostáren. Společným tématem je také zachování biologické rozmanitosti, včetně ochrany ohrožených druhů a jejich stanovišť. To zahrnuje i provádění sítě chráněných oblastí Natura 2000.

Spolupráce v oblasti klimatu se směřuje na řešení problematiky klimatu a podporu přechodu na nízkouhlíkové hospodářství, což zahrnuje také rozvoj obnovitelných zdrojů energie a opatření v oblasti energetické účinnosti. Celkově lze říci, že EU a Srbsko mají v otázkách životního prostředí úzké partnerství, které jim umožňuje společně řešit environmentální výzvy a podporovat udržitelný rozvoj v regionu.

4.2.2. Komparace ekonomických, hospodářských a environmentálních vztahů EU s Norskem

Norsko je součástí schengenského prostoru, který umožňuje volný pohyb osob přes hranice bez nutnosti pasových kontrol. To znamená, že norští občané mohou volně cestovat a pracovat v jiných zemích schengenského prostoru a naopak.

V environmentální oblasti EU a Norsko úzce spolupracují v řadě konkrétních oblastí, včetně řízení rybolovu, energetické politiky a dopravní infrastruktury. V Norsku existuje několik konkrétních činností EU souvisejících s životním prostředím, například Norsko obchoduje s emisemi, respektive účastní se systému EU pro obchodování s emisemi skleníkových plynů. Norské společnosti tak mohou nakupovat a prodávat emisní povolenky se společnostmi v členských státech EU. Velkým tématem je také mořské prostředí a jeho ochrana v Severním moři a Severním ledovém oceánu. To zahrnuje rozvoj mořského územního plánování a řízení rybolovu.

Další spolupráce EU a Norska směřuje na zlepšení kvality ovzduší a snížení jeho znečištění, což zahrnuje výměnu informací o monitorování kvality ovzduší a provádění opatření ke snížení emisí ze zdrojů, jako je doprava a průmysl. V odpadové politice

Norsko zavedlo směrnice EU o nakládání s odpady, jejichž cílem je snížit dopad odpadů na životní prostředí, podpořit recyklaci a účinné využívání zdrojů. Norsko rovněž provedlo právní předpisy EU týkající se nakládání s chemickými látkami, včetně nařízení REACH*, jehož cílem je zajistit bezpečné používání chemických látek v EU. Celkově lze říci, že ačkoli Norsko není členem EU, jeho úzké vztahy s EU znamenají, že se podílí na několika konkrétních činnostech EU týkajících se životního prostředí. Tato spolupráce umožňuje Norsku a EU společně řešit problémy v oblasti životního prostředí a podporovat udržitelný rozvoj v regionu.

4.2.3. Komparace ekonomických, hospodářských a environmentálních vztahů EU se Spojeným královstvím

V ekonomické oblasti dohoda TCA o volném obchodu mezi EU a Spojeným královstvím stanoví odstranění cel a kvót na zboží obchodované mezi oběma stranami. Stále však existují určité překážky obchodu, zejména v oblasti služeb, a obě strany budou muset na řešení těchto otázek nadále pracovat.

Existuje řada konkrétních činností EU týkajících se životního prostředí ve Spojeném království a zaměřuje se na všechny důležité oblasti, tak jako tomu je například v Norsku. EU stanovila normy pro kvalitu ovzduší a vody, které Spojené království muselo provádět prostřednictvím směrnic EU. Spojené království se rovněž podílelo na činnosti Evropské agentury pro životní prostředí, která poskytuje informace o stavu životního prostředí v Evropě. EU dále stanovila cíle pro recyklaci a využití odpadů, které Spojené království muselo provádět prostřednictvím směrnic EU. Dále Unie regulovala přepravu odpadů mezi členskými státy. Spojené království se stejně jako Norsko účastnilo systému EU pro obchodování s emisemi skleníkových plynů a také je součástí sítě chráněných území Natura 2000 a rovněž se podílelo na směrnici o stanovištích a směrnici o ptácích, jejichž cílem je chránit ohrožené druhy a jejich stanoviště.

Od brexitu se konkrétní činnosti EU související s životním prostředím ve Spojeném království změnilly. Spojené království již není členem EU a není povinno uvádět do praxe směrnice v oblasti životního prostředí ani se účastnit systému EU pro obchodování s emisními povolenkami. Spojené království se však zavázalo zachovat vysoké

* Poz. autora: REACH – Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals

environmentální standardy a zavedlo vlastní politiky a předpisy v oblastech, jako je kvalita ovzduší a vody, nakládání s odpady a politika v oblasti klimatu. Spojené království a EU rovněž sjednaly dohodu o obchodu a spolupráci, ze které vyplývají závazky ohledně spolupráce v otázkách životního prostředí a ohledně zachování vysoké environmentální úrovně.

4.3. Bilaterální vztahy EU s referenčními státy ve vybraných oblastech

Tato kapitola komparuje dostupné zdroje do té míry, aby bylo použito dostatek informací důležitých pro zodpovězení, nebo nalezení odpovědi na třetí výzkumnou otázku této diplomové práce.

Výzkumná otázka č. 3

Jaké jsou bilaterální vztahy Evropské unie v oblasti bezpečnostní a obranné politiky s referenčními státy?

Bezpečností a obranné vztahy EU s referenčními státy		
Srbsko	Norsko	Spojené království
Smluvní vztahy	Smluvní vztahy	Smluvní vztahy
Stabilisation and Association Agreement / Dohoda o stabilizaci a přidružení.	The European Economic Area Agreement / Dohoda o Evropském hospodářském prostoru.	EU–UK Trade and Cooperation Agreement / Dohoda o obchodu a spolupráci mezi EU a Spojeným královstvím.
Zájmové oblasti	Zájmové oblasti	Zájmové oblasti
Komplexní dohoda o obchodu a spolupráci.	EHP, mezi státy EU, Islandu, Lichtenštejnska a Norska, se výslovně nezabývá bezpečnostní politikou.	Ustanovení o spolupráci ve vymáhání práva, justice a zahraniční politiky.

Přínosy pro EU	Přínosy pro EU	Přínosy pro EU
<p>Srbsko musí provést celou řadu reforem, aby sladilo své instituce a standardy s institucemi a standardy EU. To zahrnuje reformy v oblastech, jako je soudnictví, veřejná správa, boj proti korupci a organizovanému zločinu. EU poskytuje Srbsku finanční a technickou pomoc, aby podpořila jeho úsilí o provádění těchto reforem.</p>	<p>Norsko finančně přispívá na některé programy a iniciativy EU například v oblasti výzkumu a vývoje, ochrany životního prostředí, sociální a hospodářské soudržnosti.</p>	<p>Dohoda přináší ochranu práv občanům EU včetně práva žít, pracovat a studovat ve Spojeném království. Dohoda rovněž zahrnuje systém řešení sporů prostřednictvím nezávislého rozhodčího tribunálu.</p>
Přínosy pro Srbsko	Přínosy pro Norsko	Přínosy pro UK
<p>Dohoda má za cíl podpořit politické a hospodářské reformy v Srbsku prostřednictvím finančních příspěvků od EU. Srbsko má přístup na trh EU.</p>	<p>Norsko není členem SZBP EU, ale v jednotlivých případech se účastní některých zahraničněpolitických iniciativ EU.</p>	<p>Smlouva může přispět k posílení bezpečnosti Spojeného království několika způsoby.</p>
Konkrétní aktivity EU	Konkrétní aktivity EU	Konkrétní aktivity EU
<p>Politický dialog, podpora reforem soudnictví, veřejné správy a boje proti korupci, finanční pomoc prostřednictvím různých programů.</p>	<p>Účast v programech EU, finanční příspěvky, politický dialog, spolupráce v konkrétních oblastech.</p>	<p>Ustanovení o spolupráci v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky, která mohou pomoci řešit bezpečnostní výzvy, které mohou vzniknout ve třetích zemích.</p>

Tabulka č. 6: Bilaterální vztahy EU s referenčními státy ve vybraných oblastech¹¹²

¹¹² Tabulka č. 6: Bilaterální vztahy EU s referenčními státy ve vybraných oblastech. Vlastní zpracování.

Srbsko, Norsko a Spojené království mají s EU uzavřené bilaterální smlouvy o bezpečnostních postupech pro výměnu utajovaných informací.*

4.3.1. Komparace bezpečnostních a obranných vztahů EU se Srbskem

Činnosti EU související s bezpečnostní politikou v Srbsku zahrnují řadu aktivit, patří mezi ně například správa hranic, protože EU podporuje Srbsko při zlepšování jeho schopností v oblasti správy hranic, včetně řízení migračních toků a boje proti organizovanému zločinu a terorismu. To zahrnuje podporu modernizace vybavení pro kontrolu hranic a školení pro pohraniční úředníky. EU a Srbsko spolupracují v policejních a soudních záležitostech, včetně boje proti korupci a organizované trestné činnosti. To zahrnuje podporu rozvoje policejního a soudního systému Srbska a provádění opatření na posílení právního státu.

Společným tématem je také boj proti terorismu a vzájemná spolupráce v prevenci a boji proti terorismu, včetně sdílení informací a osvědčených postupů. To zahrnuje podporu rozvoje protiteroristických schopností Srbska a předcházení radikalizaci a násilnému extremismu. Unie Srbsko dále podporuje v rozvoji v oblasti kybernetické bezpečnosti, včetně ochrany kritické infrastruktury a předcházení kyberkriminalitě. To zahrnuje podporu rozvoje právního a regulačního rámce Srbska v oblasti kybernetické bezpečnosti a provádění opatření na zvyšování povědomí o otázkách kybernetické bezpečnosti.

Celkově lze říci, že EU a Srbsko mají v otázkách bezpečnosti úzké partnerství, které jim umožňuje spolupracovat při řešení společných výzev a podpoře stability a bezpečnosti v regionu.

4.3.2. Komparace bezpečnostních a obranných vztahů EU s Norskem

Dohoda o Evropském hospodářském prostoru mezi Norskem a EU se bezpečnostní politikou výslovně nezabývá, ale obsahuje ustanovení o spolupráci v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí, která mohou nepřímo přispět ke spolupráci v oblasti bezpečnosti mezi Norskem a EU. Norsko je součástí schengenského prostoru a spolupracuje

* Poz. autora: AGREEMENT between the Republic of Serbia / Kingdom of Norway / United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the European Union on security procedures for the exchange of classified information.

v záležitostech přeshraničního vymáhání práva, justiční spolupráce a kontroly hranic. To může pomoci předcházet nadnárodní trestné činnosti, terorismu a nelegální migraci, které mohou představovat hrozbu pro bezpečnost v Norsku i v širší EU. EHP dále obsahuje ustanovení o spolupráci v oblasti krizového řízení a civilní ochrany. Norsko se účastní civilních a vojenských misí krizového řízení pod vedením EU a přispívá k úsilí o reakci na katastrofy a koordinaci při mimořádných událostech, což přispívá ke zvýšení schopnosti Norska a EU reagovat na bezpečnostní výzvy a humanitární krize.

Norsko není členem SZBP EU, ale v jednotlivých případech se účastní některých zahraničněpolitických iniciativ EU, například se rozhodlo účastnit se některých iniciativ v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí, jako je evropský zatýkácí rozkaz a Europol*.

EU a Norsko spolupracují také v policejních a soudních záležitostech, včetně boje proti korupci a organizovanému zločinu. To zahrnuje podporu rozvoje norského policejního a soudního systému a provádění opatření na posílení právního státu. Norsko se účastní několika obranných iniciativ, včetně Evropského obranného fondu a stálé strukturované spolupráce a společných obranných projektů s členskými státy EU a přispívá tak rozvoji silnější evropské obranné kapacity.

Stejně tak jako u Srbska je dalším společným tématem kybernetická bezpečnost, včetně sdílení informací a osvědčených postupů. To Norsku přináší rozvoj vlastních schopností v oblasti kybernetické bezpečnosti a provádění opatření ke zvýšení povědomí o otázkách kybernetické bezpečnosti.

Celkově lze říci, že ačkoli se Dohoda o EHP výslovně nezabývá bezpečnostní politikou, ustanovení o spolupráci v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí, krizového řízení a civilní ochrany mohou nepřímo přispět ke spolupráci v oblasti bezpečnosti mezi Norskem a EU. Obě strany mají v otázkách bezpečnosti a obrany úzké partnerství, které jim umožňuje spolupracovat na řešení společných výzev a podporovat stabilitu a bezpečnost v regionu.

4.3.3. Komparace bezpečnostních a obranných vztahů EU se Spojeným královstvím

Dohoda se věnuje partnerství a spolupráci, jež stanoví pokračující spolupráci mezi EU a Spojeným královstvím v oblastech, jako je vymáhání práva, justiční spolupráce a sdílení

* Poz. Autora: Europol – The European Union Agency for Law Enforcement Cooperation.

údajů. Vystoupení Spojeného království z EU však vedlo k ukončení jeho účasti na některých iniciativách EU v oblasti bezpečnosti a prosazování práva, jako je například evropský zatýkací rozkaz. EU a Spojené království mají dlouhodobé partnerství v oblasti bezpečnosti, které zahrnuje spolupráci v řadě politických oblastí. Mezi konkrétní činnosti EU související s bezpečnostní politikou ve Spojeném království patří například boj proti terorismu včetně sdílení zpravodajských informací, spolupráce v předcházení radikalizace a násilnému extremismu a společné úsilí o narušení financování terorismu.

EU a Spojené království spolupracovaly v policejních a soudních záležitostech, včetně boje proti přeshraniční trestné činnosti, jako je obchodování s lidmi a pašování drog. Stejně jako u předešlých referenčních států je i v tomto případě tématem kybernetická bezpečnost a vzájemná spolupráce v této oblasti včetně sdílení informací a osvědčených postupů. To zahrnuje podporu nejen rozvoje schopností v oblasti kybernetické bezpečnosti, ale i úsilí o boj proti kybernetické trestné činnosti a ochranu kritické infrastruktury. Spojené království významně přispívá k obranným iniciativám EU, včetně Evropského obranného fondu a stálé strukturované spolupráce. Ačkoli Spojené království vystoupilo z EU, vyjádřilo přání nadále se podílet na některých aspektech obranné spolupráce Unie.

Celkově lze říci, že EU a Spojené království měly v otázkách bezpečnosti úzké partnerství, které jim umožnilo spolupracovat při řešení společných výzev a podpoře stability a bezpečnosti v regionu. Povaha tohoto partnerství se po brexitu stále vyvíjí, obě strany však vyjádřily ochotu nadále spolupracovat v bezpečnostních otázkách. Vzájemné kladné vztahy a ochota spolupracovat mohou přispět k posílení bezpečnosti Spojeného království tím, že se budou zabývat nadnárodní trestnou činností, hrozbami kybernetické bezpečnosti a bezpečnostními výzvami ve třetích zemích.

5. DISKUZE

Za všeobecné výhody členství v EU jsou považovány především ekonomické, politické, sociální a environmentální benefity. Existuje hned několik důvodů, proč se země může rozhodnout pro členství v Unii nebo proč v ní setrvává. Mezi ekonomické výhody patří především přístup na jednotný trh, volný pohyb zboží, služeb a osob, což může podpořit hospodářský růst a rozvoj nejen Unie jako celku, ale především jednotlivých států a jejich národní hospodářské politiky. Politické výhody podporují mír, stabilitu, spolupráci a diplomacii mezi státy, což také vytváří příznivé prostředí pro zahraniční investice. Za sociální výhody je považována především ochrana práv a svobod občanů, včetně svobody pohybu, svobody projevu a ochrany před diskriminací. EU také podporuje politiky na podporu sociálního začleňování, jako je přístup ke vzdělání, zdravotní péči a bydlení. Členství v EU poskytuje přístup k financování a zdrojům na podporu iniciativ v oblasti ochrany životního prostředí a udržitelnosti s dedukovanou platformou pro spolupráci na společných cílech a výzvách, jako je změna klimatu, terorismus a migrace.

Celkově může členství v EU přinést zemi a jejím občanům řadu výhod. Vyžaduje však také dodržování směrnic a nařízení Unie, což může být vnímáno jako určitá ztráta suverenity. Výhody členství však nemusí být dostatečným stimulem oproti zmiňované ztrátě suverenity a autonomie, tak jako tomu je například u Norska. Nebo je přemíra výhod a s tím spojených závazků naopak natolik svazující, že se členství dobrovolně vzdá, tak jako je tomu u Spojeného království. Samostatnou kapitolou je v této diplomové práci Srbsko, jako jeden z referenčních států, který naopak usiluje o členství v EU, ale ve vybraných oblastech však musí přiblížit vnitrostátní aktivity těm evropským a v dohledné budoucnosti ho čeká v přiblížování a členství v Unii dlouhá cesta.

Následující část diplomové práce přináší diskusi nad výzkumnými otázkami.

5.1. Aktivity Evropské unie ovlivňující referenční státy

Výzkumná otázka č. 1

Které aktivity Evropské unie ovlivňují přímo či nepřímo politicko-právní vztahy s referenčními státy?

První výzkumná otázka měla za cíl definovat aktivity Evropské unie, které přímo či nepřímo ovlivňují politicko-právní vztahy se třemi referenčními státy: Srbskem, Norskem a Spojeným královstvím. Vzájemné vztahy jsou provázány řadou mezinárodních smluv a dohod a definují především bilaterální vztahy Unie s každým konkrétním referenčním státem, tak jak je to uvedeno v předešlé kapitole. Komparace dostupných odborných textů a oficiálních dokumentů popisuje možný významný dopad činností EU na politicko-právní vztahy s referenčními státy především u těchto aktivit:

- **Politika rozšíření:** Politika rozšiřování Unie se sice týká především členství v EU, ale může mít dopad i na politicko-právní vztahy s evropskými státy, které nejsou členy EU. Politika rozšiřování EU zahrnuje jednání s kandidátskými zeměmi o otázkách, jako je harmonizace zákonů a předpisů, hospodářská spolupráce a standardy lidských práv. Tato politika může vytvořit příležitosti pro evropské státy, které nejsou členy EU, aby sladily své politicko-právní systémy s unijními.
- **Politika sousedství:** Cílem politiky sousedství Unie je podporovat stabilitu, bezpečnost a prosperitu v sousedství EU, které zahrnuje i evropské státy mimo EU. Tato politika zahrnuje spolupráci v otázkách jako je obchod, energetika a životní prostředí, a také politický dialog a podpora demokratických reforem.
- **Obchodní politika:** Evropská unie je významným obchodním partnerem mnoha evropských států, které nejsou členy EU. Obchodní politika EU může mít pro tyto státy politické a právní důsledky, neboť obchodní dohody často zahrnují ustanovení týkající se duševního vlastnictví, pracovních práv a environmentálních norem.
- **Zahraníční politika:** Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU má rovněž dopady na evropské státy, které nejsou členy EU. Cílem zahraniční politiky EU je celosvětově podporovat demokracii, lidská práva a právní stát, což může vytvářet příležitosti pro spolupráci s evropskými státy mimo EU.
- **Humanitární pomoc:** EU je jedním z největších dárců humanitární pomoci na světě a tato pomoc může mít významný dopad na evropské státy mimo EU. Cílem politiky humanitární pomoci EU je poskytovat nouzovou pomoc a podporu zranitelným skupinám obyvatelstva v krizových situacích.

Ke konkrétním aktivitám EU vůči Srbsku patří především intenzivní politický dialog, podpora reforem soudnictví, veřejné správy a boje proti korupci, finanční pomoci prostřednictvím různých programů. Naopak Norsku EU umožňuje účast v programech EU, politických dialozích a spolupráci v konkrétních oblastech. V případě Spojeného království se po brexitu změnila aktivity Unie v UK. Spojené království není povinno provádět zákony a nařízení EU. Nadále však spolupracují v oblastech společného zájmu, jako je obchod, bezpečnost a ochrana životního prostředí. Celkově může mít činnost EU významný dopad na politicko-právní vztahy s nečlenskými evropskými státy a vytvářet příležitosti pro další spolupráci a sladění s politicko-právním rámcem EU.

5.1.1. Srbsko

Činnost EU může mít významný dopad na politicko-právní vztahy se Srbskem. Některé z těchto aktivit zahrnují:

- **Politiku rozšíření:** Srbsko je kandidátskou zemí na členství v EU a politika rozšiřování EU je klíčovým faktorem politicko-právních vztahů mezi EU a Srbskem. Proces rozšíření zahrnuje jednání o široké škále otázek, včetně právního státu, lidských práv, hospodářských reforem a regionální spolupráce. EU rovněž poskytuje finanční a technickou pomoc na podporu úsilí Srbska o sladění jeho politicko-právního rámce se standardy EU.
- **Proces stabilizace a přidružení:** Stabilizační a asociační proces je rámcem pro angažovanost EU na západním Balkáně včetně Srbska. Cílem procesu je prosazovat politické, hospodářské a právní reformy v regionu a podporovat regionální spolupráci a usmíření. SAA zahrnuje řadu nástrojů, jako je finanční pomoc, technická pomoc a politický dialog.
- **Přístupová jednání:** Srbsko vyjednává o svém přistoupení k EU od roku 2014 a tato jednání zahrnují širokou škálu otázek týkajících se právního státu, lidských práv, hospodářských reforem a regionální spolupráce. Vyjednávací pozice EU má významný dopad na vzájemné politicko-právní vztahy, na tempo a rozsah sbližování Srbska se standardy EU.
- **Právní stát a lidská práva:** EU klade ve vztazích se Srbskem velký důraz na právní stát a lidská práva. Pravidelně sleduje pokrok Srbska v těchto oblastech

a poskytuje podporu a pomoc s cílem pomoci posílit srbský politicko-právní rámec. EU rovněž disponuje mechanismy pro řešení problémů souvisejících s právním státem a lidskými právy, jako je Evropský soud pro lidská práva a mise EU v oblasti právního státu v Kosovu.

- **Obchodní a hospodářské vztahy:** EU je největším obchodním partnerem Srbska a obchodní a hospodářské vztahy jsou důležitým aspektem vztahů mezi EU a Srbskem. Obchodní politika a předpisy EU mohou mít pro Srbsko politické a právní důsledky a EU rovněž poskytuje finanční a technickou pomoc na podporu hospodářských reforem a integrace Srbska na trhy EU.

Aktivita EU mají významný dopad na politicko-právní vztahy se Srbskem a jsou klíčovou hnací silou sblížení Srbska s normami EU a jeho případného přistoupení k EU.

Výše uvedená komparace byla podpořena texty z Úředního věstníku Evropské unie. Konkrétně se jedná o mezinárodní smlouvu o stabilizaci a přidružení¹¹³ a rozhodnutí Rady a Komise.¹¹⁴

5.1.2. Norsko

Norsko není členem EU, ale má s ní úzké vztahy prostřednictvím EHS a dalších dohod a souvisejících politik:

- **Dohoda o EHP:** zajišťuje volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob mezi EU a Norskem a také spolupráci v oblastech, jako je výzkum, vzdělávání a životní prostředí. Dohoda rovněž obsahuje ustanovení o harmonizaci právních předpisů v oblastech jako je hospodářská soutěž, ochrana spotřebitele a sociální politika. To může mít významný dopad na politicko-právní vztahy mezi EU a Norskem, protože Norsko je povinno sladit své zákony a předpisy s normami EU v těchto oblastech.

¹¹³ Official Journal of the European Union: STABILISATION AND ASSOCIATION AGREEMENT between the European Communities and their Member States of the one part, and the Republic of Serbia, of the other part, L 278 § (2013). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22013A1018\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22013A1018(01)&from=EN)

¹¹⁴ Official Journal of the European Union: COUNCIL AND COMMISSION DECISION on the conclusion of the Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Serbia, of the other part, L 278 § (2013). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013D0490&from=EN>

- **Schengenská dohoda:** Norsko je členem schengenského prostoru, který umožňuje volný pohyb osob mezi zúčastněnými zeměmi bez hraničních kontrol. Zahrnuje také ustanovení o spolupráci v oblastech, jako je vymáhání práva, azyl a vízová politika, což může mít také dopad na vzájemné politicko-právní vztahy.
- **Společná zahraniční a bezpečnostní politika:** Norsko sice není členem společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU, ale účastní se některých aspektů spolupráce v rámci SZBP, například misí pro řešení krizí. To lze zařadit mezi další potenciální dopady na vzájemné politicko-právní vztahy, protože i v této oblasti Norsko přizpůsobuje své politiky postojům EU, například v otázkách sankcí, vývozu zbraní a lidských práv.
- **Obchodní politika:** Unie je největším obchodním partnerem Norska, tudíž obchodní a hospodářské vztahy jsou důležitým aspektem vztahů mezi EU a Norskem. Za možné pozitivní politické a právní důsledky pro Norsko lze považovat finanční a technickou pomoc na podporu hospodářských reforem a integrace Norska na trhy EU.

Činnost Unie může mít významný dopad na politicko-právní vztahy s Norskem, zejména v oblastech týkajících se hospodářské a regulační spolupráce, volného pohybu a zahraniční politiky. Dohoda o EHP a další dohody mezi EU a Norskem poskytují rámec pro tuto spolupráci, ale také vyžadují, aby Norsko v určitých oblastech sladilo své zákony a předpisy s normami EU.

Výše uvedená komparace byla podpořena texty z Úředního věstníku Evropské unie, tehdejšího Úředního věstníku Evropského společenství. Konkrétně se jedná o mezinárodní dohodu o hospodářském prostoru¹¹⁵ a rozhodnutí Rady a Komise.¹¹⁶

¹¹⁵ Official Journal of the European Union: AGREEMENT ON THE EUROPEAN ECONOMIC AREA, L 1 § (1994). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21994A0103\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21994A0103(01)&from=EN)

¹¹⁶ Official Journal of the European Union: DECISION OF THE COUNCIL AND THE COMMISSION on the conclusion of the Agreement on the European Economic Area between the European Communities, their Member States and the Republic of Austria, the Republic of Finland, the Republic of Iceland, the Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway, the Kingdom of Sweden and the Swiss Confederation, L 1 § (1993). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994D0001&from=EN>

5.1.3. Spojené království

Spojené království bylo členem Evropské unie do 31. ledna 2020 a od té doby má s EU nové vztahy, protože opustilo jednotný trh a celní unii EU. Nicméně EU a Spojené království mají stále úzké politicko-právní vztahy a činnost EU může mít na tyto vztahy významný dopad. Mezi tyto činnosti patří například:

- **Obchodní a hospodářské vztahy:** EU je největším obchodním partnerem UK a obchodní a hospodářské vztahy zůstávají důležitým aspektem vzájemných vztahů. EU a UK uzavřely dohodu o obchodu a spolupráci, která stanoví podmínky obchodních vztahů. Dohoda zahrnuje širokou škálu otázek, včetně cla, regulační spolupráce a rybolovu. Provádění a prosazování dohody má významné politické a právní důsledky pro vzájemné vztahy.
- **Protokol o Severním Irsku:** je klíčovým prvkem dohody o vystoupení mezi Uníí a Spojeným královstvím s cílem zabránit vzniku tvrdé hranice na irském ostrově tím, že Severní Irsko bude nadále dodržovat některá pravidla a předpisy EU. Realizace protokolu je zdrojem určitého napětí mezi EU a UK, protože obě strany se snaží zajistit, aby byl realizován způsobem respektujícím integritu svého vlastního trhu.
- **Zahraníční politika a bezpečnostní spolupráce:** EU a UK stále spolupracují především v otázkách, jako je boj proti terorismu, obrana, anebo také v otázkách ohledně zahraničních sankcí. Účastní se společných operací a misí v oblastech, jako je udržování míru a krizové řízení. Budoucnost této spolupráce však zůstává nejistá, neboť UK vyjádřilo záměr provádět nezávislou zahraniční a bezpečnostní politiku.
- **Práva občanů:** EU a UK se dohodly, že budou chránit práva svých občanů, kteří žijí nebo pracují na území druhé strany. Dohoda o vystoupení obsahuje ustanovení o ochraně vzájemných práv občanů, jako je právo žít, pracovat a studovat. Provádění a prosazování těchto ustanovení má podstatné důsledky pro vzájemné vztahy.

I u třetího referenčního státu může mít činnost EU významný dopad na politicko-právní vztahy, a to zejména v oblastech týkajících se obchodu, hospodářské spolupráce, Severního Irsku, zahraniční politiky, bezpečnosti a práv občanů.

Výše uvedená komparace byla podpořena texty z Úředního věstníku Evropské unie. Konkrétně se jedná o mezinárodní smlouvu o obchodu a spolupráci.¹¹⁷

5.2. Ekonomické, hospodářské a environmentální vztahy Evropské unie s referenčními státy

Výzkumná otázka č. 2

Věnuje Evropská unie dostatek pozornosti ekonomickým, hospodářským a environmentálním vztahům s referenčními státy?

Odpovědi na druhou výzkumnou otázku lze najít již ve vyhodnocení té předchozí. Ačkoli EU obecně věnuje pozornost hospodářským, politickým a environmentálním vztahům s evropskými zeměmi mimo EU, mohou existovat oblasti, kterým je třeba věnovat větší pozornost a ve kterých spolupracovat. EU je odhodlána udržovat úzká partnerství se sousedními zeměmi a usilovat o vzájemnou spolupráci a porozumění. Se Srbskem vede Unie především politický dialog a vzájemně se informují o monitoringu ovzduší a provádění opatření ke snížení emisí z různých zdrojů. V případě Norska se jedná především o účast v programech EU, finanční příspěvky, politický dialog, spolupráce v konkrétních oblastech. Vzájemné vztahy EU s UK doznaly významných změn po brexitu v podobě dohody – Dohoda o partnerství. Spolupráce zahrnuje závazky obou stran dodržovat vysokou úroveň ochrany životního prostředí a podporovat udržitelný rozvoj, což by mohlo vést ke zlepšení environmentálních norem a postupů Evropské unie i ve Spojeném království.

5.2.1. Srbsko

EU se řadu let podílí nejen na různých hospodářských a politických aktivitách se Srbskem, ale podporuje Srbsko i v samotných environmentálních aktivitách a je jeho největším obchodním partnerem s významnými zdroji přímých zahraničních investic.

¹¹⁷ Official Journal of the European Union: TRADE AND COOPERATION AGREEMENT between the European Union and the European Atomic Energy Community, of the one part, and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, of the other part, L 149 § (2021). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22021A0430\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22021A0430(01)&from=EN)

Pokud jde o hospodářské vztahy, EU a Srbsko usilují o posílení svých obchodních a investičních vazeb. EU je pro Srbsko hlavní vývozní destinací a vzájemná dohoda o stabilizaci a přidružení pomohla tento obchod usnadnit. EU se rovněž podílí na poskytování finanční a technické pomoci Srbsku na podporu jeho hospodářských reforem a integrace do evropského trhu.

Co se týká politických vztahů, Srbsko aktivně usiluje o členství. EU Srbsko aktivně podporuje a pomáhá s tavnými politickými a institucionálními reformami, včetně reforem v oblasti právního státu, lidských práv a demokracie.

Pokud jde o vztahy v oblasti životního prostředí, Unie spolupracuje se Srbskem na podpoře udržitelného rozvoje a společně řeší otázky ohledně životního prostředí. EU poskytuje Srbsku finanční a technickou pomoc na podporu jeho úsilí o snížení emisí skleníkových plynů, zlepšení nakládání s odpady a podporu obnovitelných zdrojů energie.

Výše uvedená komparace byla podpořena texty z Úředního věstníku Evropské unie. Konkrétně se jedná o mezinárodní smlouvu o stabilizaci a přidružení¹¹⁸ a rozhodnutí Rady a Komise.¹¹⁹

5.2.2. Norsko

Jak už bylo v diplomové práci několikrát uvedeno, Norsko není členem EU, ale je členem EHP, což mu umožňuje účastnit se vnitřního trhu EU a posilovat vzájemné silné hospodářské vztahy. EU je největším norským obchodním partnerem. Norsko je naopak jedním z nejvýznamnějších dodavatelů energie, včetně ropy, plynu a elektřiny do Unie. Taktéž realizují řadu společných iniciativ v oblastech, jako je výzkum a inovace, doprava a rybolov.

Pokud jde o vztahy v oblasti životního prostředí, Norsko se aktivně podílí na mezinárodním úsilí v boji proti změně klimatu. Zavázalo se, že do roku 2030 sníží své

¹¹⁸ Official Journal of the European Union: STABILISATION AND ASSOCIATION AGREEMENT between the European Communities and their Member States of the one part, and the Republic of Serbia, of the other part, L 278 § (2013). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22013A1018\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22013A1018(01)&from=EN)

¹¹⁹ Official Journal of the European Union: COUNCIL AND COMMISSION DECISION on the conclusion of the Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Serbia, of the other part, L 278 § (2013). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013D0490&from=EN>

emise skleníkových plynů nejméně o 40 % ve srovnání s úrovní v roce 1990, a že dosáhne uhlíkové neutrality do roku 2030. Vzájemně spolupracují v řadě environmentálních otázek, včetně zmírňování změny klimatu, zachování biologické rozmanitosti a udržitelného rozvoje.

Výše uvedená komparace byla podpořena texty z Úředního věstníku Evropské unie, tehdejšího Úředního věstníku Evropského společenství. Konkrétně se jedná o mezinárodní dohodu o hospodářském prostoru¹²⁰ a rozhodnutí Rady a Komise.¹²¹

5.2.3. Spojené království

Vztahy mezi EU a UK procházejí v posledních letech významnými změnami, zejména po rozhodnutí Spojeného království vzdát se členství v Unii v roce 2016. V důsledku toho se změnila pozornost, kterou Evropská unie věnuje hospodářským, politickým a environmentálním vztahům se Spojeným královstvím. Pokud jde o hospodářské vztahy, mají vysoce integrované hospodářské vztahy, přičemž si navzájem zůstávají největšími obchodními partnery. V souvislosti s brexitem vyjednali novou obchodní dohodu, která nahrazuje dosavadní členství UK ve vnitřním trhu a celní unii. EU rovněž pečlivě sleduje, jak UK dodržuje podmínky dohody o vystoupení z členství v rámci brexitu, která zahrnuje ustanovení o finančním vyrovnání, právech občanů a irské hranici.

Pokud jde o politické vztahy, jednájí také o řadě dalších dohod, včetně dohod o bezpečnosti, prosazování práva a zahraničněpolitické spolupráci. EU vyjádřila znepokojení nad některými kroky UK, například nad jeho rozhodnutím jednostranně prodloužit dobu odkladu celních kontrol v Severním Irsku, což EU považuje za porušení dohody o vystoupení v souvislosti s brexitem.

Ohledně vztahů v oblasti životního prostředí spolupracují v řadě environmentálních otázek, včetně změny klimatu, zachování biologické rozmanitosti a udržitelného rozvoje.

¹²⁰ Official Journal of the European Union: AGREEMENT ON THE EUROPEAN ECONOMIC AREA, L 1 § (1994). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21994A0103\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21994A0103(01)&from=EN)

¹²¹ Official Journal of the European Union: DECISION OF THE COUNCIL AND THE COMMISSION on the conclusion of the Agreement on the European Economic Area between the European Communities, their Member States and the Republic of Austria, the Republic of Finland, the Republic of Iceland, the Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway, the Kingdom of Sweden and the Swiss Confederation, L 1 § (1993). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994D0001&from=EN>

UK hodlá dosáhnout do roku 2050 nulových emisí skleníkových plynů a dohodlo se s EU na spolupráci v oblasti stanovování cen uhlíku a obchodování s emisemi.

Výše uvedená komparace byla podpořena texty z Úředního věstníku Evropské unie. Konkrétně se jedná o mezinárodní smlouvu o obchodu a spolupráci.¹²²

5.3. Bilaterální vztahy Evropské unie s referenčními státy v oblasti bezpečnostní a obranné politiky

Výzkumná otázka č. 3

Jaké jsou bilaterální vztahy Evropské unie v oblasti bezpečnostní a obranné politiky s referenčními státy?

Bilaterální vztahy EU vůči Srbsku v oblasti bezpečnostní a obranné politiky míří především do politických dialogů, podpora reforem soudnictví, veřejné správy a boje proti korupci, finanční pomoc prostřednictvím různých programů. Ve stejné oblasti podporuje EU Norsko k účasti v různých programech, vzájemně se finančně podporují prostřednictvím různých programových příspěvků, vedou úzké politické dialogy a spolupracují v řadě konkrétních oblastí. I v oblasti bezpečnostní a obranné politiky doznaly vztahy EU a UK určitých změn. I nadále však platí ustanovení o spolupráci v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky, která mohou pomoci řešit bezpečnostní výzvy, které mohou vzniknout ve třetích zemích.

5.3.1. Srbsko

EU navázala se Srbskem dvoustranné vztahy v oblasti bezpečnostní a obranné politiky, jejichž cílem je podpořit úsilí této země v řešení bezpečnostních výzev a podpořit stabilitu v regionu západního Balkánu. Vedou pravidelný politický dialog o bezpečnostních otázkách s cílem posílit schopnost Srbska řešit různé výzvy a podporovat bezpečnost a stabilitu v regionu. Mezi klíčové oblasti spolupráce mezi EU a Srbskem v oblasti bezpečnosti a obrany patří:

¹²² Official Journal of the European Union: TRADE AND COOPERATION AGREEMENT between the European Union and the European Atomic Energy Community, of the one part, and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, of the other part, L 149 § (2021). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22021A0430\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22021A0430(01)&from=EN)

- **Reforma obranného a bezpečnostního sektoru:** Unie poskytla finanční a technickou pomoc na podporu úsilí Srbska o reformu obranného a bezpečnostního sektoru, včetně ozbrojených sil a policie pro zlepšení účinnosti a efektivity bezpečnostního sektoru, podporu transparentnosti a odpovědnosti.
- **Správa hranic:** EU rovněž poskytla Srbsku podporu v oblasti správy hranic, včetně podpory na zlepšení pohraniční infrastruktury a posílení schopnosti srbských pohraničních orgánů řešit bezpečnostní problémy, jako je nelegální migrace.
- **Boj proti terorismu:** obě strany úzce spolupracují v oblasti boje proti terorismu s cílem posílit schopnost srbských orgánů předcházet teroristickým hrozbám a reagovat na ně.
- **Krizové řízení:** EU také podpořila úsilí Srbska o posílení jeho schopností v oblasti krizového řízení, včetně podpory reakce na katastrofy a jejich zvládnání.

Výše uvedená komparace byla podpořena texty z Úředního věstníku Evropské unie. Konkrétně se jedná o mezinárodní smlouvu o stabilizaci a přidružení¹²³ a rozhodnutí Rady a Komise.¹²⁴

5.3.2. Norsko

EU a Norsko mají silné bilaterální vztahy v oblasti bezpečnostní a obranné politiky s cílem posílit regionální bezpečnost a stabilitu a podporovat spolupráci při řešení společných bezpečnostních výzev. Mezi klíčové oblasti spolupráce patří:

- **Účast na vojenských misích a operacích EU:** Norsko se účastní několika vojenských misí a operací EU, včetně protipirátské mise Atlanta a výcvikové mise v Mali. Norsko se rovněž podílí na činnosti Evropské obranné agentury, jejímž cílem je posílit spolupráci a koordinaci mezi členskými státy EU v oblasti obrany.

¹²³ Official Journal of the European Union: STABILISATION AND ASSOCIATION AGREEMENT between the European Communities and their Member States of the one part, and the Republic of Serbia, of the other part, L 278 § (2013). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22013A1018\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22013A1018(01)&from=EN)

¹²⁴ Official Journal of the European Union: COUNCIL AND COMMISSION DECISION on the conclusion of the Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Serbia, of the other part, L 278 § (2013). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013D0490&from=EN>

- **Kybernetická bezpečnost:** úzce spolupracují v oblasti kybernetické bezpečnosti prostřednictvím sdílení informací, osvědčených postupů, společných iniciativ na posílení schopností a odolnosti v oblasti kybernetické bezpečnosti.
- **Námořní bezpečnost:** další společnou otázkou je námořní bezpečnost včetně boje proti pirátství, správy námořních hranic a pátracích a záchranných operací.
- **Krizové řízení:** tématem je také oblast krizového řízení, vzájemné reakce na katastrofy a jejich zvládnání, podpora předcházení konfliktům a jejich řešení.
- **Obranný a bezpečnostní výzkum:** EU a Norsko dále spolupracují v oblasti obranného a bezpečnostního výzkumu s cílem podpořit inovace a posílit obranné schopnosti.

Výše uvedená komparace byla podpořena texty z Úředního věstníku Evropské unie, tehdejšího Úředního věstníku Evropského společenství. Konkrétně se jedná o mezinárodní dohodu o hospodářském prostoru¹²⁵ a rozhodnutí Rady a Komise.¹²⁶

5.3.3. Spojené království

EU a Spojené království mají složitou historii spolupráce v oblasti bezpečnosti a obrany. Po vystoupení Spojeného království z Evropské unie se bilaterální vztahy v oblasti bezpečnosti a obranné politiky změnilly. Před brexitem bylo UK jedním z největších přispěvatelů do těchto iniciativ EU, včetně přispívání do vojenských misí a operací EU a účasti na společných programech zadávání veřejných zakázek. Po brexitu navázaly nové vztahy v oblasti bezpečnostní a obranné politiky, které zahrnují:

- **Politický dialog:** vedou pravidelný politický dialog o otázkách bezpečnosti a obrany prostřednictvím účasti UK v Politickém a bezpečnostním výboru dohlížejícím na zahraniční a bezpečnostní politiku EU.

¹²⁵ Official Journal of the European Union: AGREEMENT ON THE EUROPEAN ECONOMIC AREA, L 1 § (1994). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21994A0103\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21994A0103(01)&from=EN)

¹²⁶ Official Journal of the European Union: DECISION OF THE COUNCIL AND THE COMMISSION on the conclusion of the Agreement on the European Economic Area between the European Communities, their Member States and the Republic of Austria, the Republic of Finland, the Republic of Iceland, the Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway, the Kingdom of Sweden and the Swiss Confederation, L 1 § (1993). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994D0001&from=EN>

- **Boj proti terorismu:** úzce spolupracují v oblasti boje proti terorismu sdílením informací, společných iniciativ zaměřených na prevenci radikalizace a boj proti financování terorismu a spolupráce v oblasti ochrany hranic.
- **Kybernetická bezpečnost:** oblasti kybernetické bezpečnosti jsou taktéž společným tématem, stejně tak jako u Norska, a to včetně sdílení informací, osvědčených postupů, společných iniciativ na posílení schopností a odolnosti v oblasti kybernetické bezpečnosti.
- **Krizové řízení:** také spolupracují v oblasti krizového řízení, včetně reakce na katastrofy, jejich zvládnání a podporují předcházení konfliktům a jejich řešení.
- **Partnerství v oblasti obranného a bezpečnostního výzkumu:** navázaly partnerství v oblasti obranného a bezpečnostního výzkumu s cílem podpořit inovace a obranné schopnosti.

Výše uvedená komparace byla podpořena texty z Úředního věstníku Evropské unie. Konkrétně se jedná o mezinárodní smlouvu o obchodu a spolupráci.¹²⁷

¹²⁷ Official Journal of the European Union: TRADE AND COOPERATION AGREEMENT between the European Union and the European Atomic Energy Community, of the one part, and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, of the other part, L 149 § (2021). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22021A0430\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22021A0430(01)&from=EN)

6. ZÁVĚR

Evropské integrační snahy jako proces spolupráce a koordinace mezi evropskými zeměmi od prvopočátku míří na vytvoření jednotné a integrované Evropy s cílem podporovat mír, stabilitu, prosperitu a solidaritu mezi evropskými zeměmi a posílit postavení Evropy a její roli ve světě. Významné procesy započaly po druhé světové válce, kdy evropští představitelé usilovali o vytvoření jednotnější a mírumilovnější Evropy. Jedním z prvních a nejvýznamnějších integračních kroků bylo vytvoření Evropského společenství uhlí a oceli v roce 1951.

Od té doby se evropské integrační snahy dále vyvíjely a rozšiřovaly, přičemž vznikla řada institucí a politik určených k podpoře větší spolupráce mezi evropskými zeměmi. Mezi klíčové milníky evropské integrace patří Římská smlouva z roku 1957, která založila Evropské hospodářské společenství a vytvořila společný trh mezi členskými státy. Další stěžejní smlouva byla Maastrichtská smlouva z roku 1992, která založila Evropskou unii a vytvořila schengenský prostor v roce 1995, který umožňuje volný pohyb osob přes mnoho evropských hranic bez nutnosti mít cestovní pasy nebo jiné hraniční kontroly. Významným milníkem bylo přijetí eura jako společné měny mnoha členských států EU v roce 1999 a zřízení Evropské centrální banky pro řízení měnové politiky. V roce 2004 následovalo nejobsáhlejší rozšíření Unie o nové členské státy ze střední a východní Evropy. V letech 2007 a 2013 došlo k rozšíření směrem na východ a dále na Balkán.

Přes veškeré snahy zůstává evropská integrace komplexním, stále pokračujícím procesem, na jehož konci nelze prozatím vidět všech padesát evropských států mezi členskými zeměmi EU. Tato diplomová práce měla za ambici popsat politicko-právní, ekonomické, hospodářské, environmentální, bezpečnostní a obranné vztahy a politiky se třemi referenčními státy. Prvním z nich bylo Srbsko, které teprve nedávno začalo aspirovat na členství v EU, dále pak Norsko, které v lidovém hlasování již dvakrát odmítlo vstup do Unie a Spojené království, které naopak členství v EU po mnoha letech ukončilo. Vzájemné vazby jsou však propojeny, EU aktivně spolupracuje s referenčními státy v zájmových politikách a vede řadu bilaterálních rozhovorů k udržení evropské spolupráce a integrity.

Míra pozornosti, kterou EU těmto vztahům věnuje, se diferencuje v závislosti na dané zemi, její ochotě ke spolupráci a přibližování vnitřních systémů těm unijním, přesto se

EU snaží udržovat s těmito zeměmi úzkou spolupráci. Hospodářské vztahy EU podporuje různými dohodami, například umožňuje volný pohyb zboží a služeb. Dále jim poskytuje finanční pomoc na podporu jejich hospodářského rozvoje. Politické vztahy aktivně utužuje prostřednictvím různých dohod, vede rozhovory v otázkách lidských práv, demokracie a regionální bezpečnosti. Značnou pozornost EU věnuje také ekonomickým, a environmentálním vztahům. Pokud jde o vztahy v oblasti životního prostředí, EU se snaží spolupracovat s referenčními zeměmi v řadě environmentálních otázek, jako jsou zmírňování změny klimatu, zachování biologické rozmanitosti a udržitelný rozvoj.

Dále EU navázala řadu multilaterálních vztahů se Srbskou republikou, Norským královstvím a Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irska v oblasti bezpečnosti a obranné politiky, stejně tak jako s dalšími evropskými státy, které nejsou členy EU, s cílem posílit regionální bezpečnost a stabilitu. Společným tématem zůstává migrace, boj proti terorismu, kybernetická a námořní bezpečnost.

Celkový trend k větší integraci Evropy a spolupráci mezi EU a evropskými zeměmi v posledních desetiletích sehrál klíčovou roli při podpoře míru, stability a prosperity na evropském kontinentu.

I. SUMMARY AND KEY WORDS

The thesis entitled *“The Influence of the European Union on Non-EU European States”* deals with the bilateral agreements as well as with the processes of the European Union in relation to three reference states: The Republic of Serbia, the Kingdom of Norway and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. In particular, it traces the EU’s efforts to influence directly or indirectly its political-legal relations with each other and assesses whether the EU also pays sufficient attention to its economic, economic and environmental relations with the reference states. The area of security and defence policy is also of interest.

The theoretical part of this thesis describes the current status of the issue, focuses on the history of the European Union, describes EU membership and defines its advantages. As the thesis focuses on the so-called third countries, or the three reference countries that are not members of the EU, the thesis also describes The Common Foreign and Security Policy of the EU and The Common Security and Defence Policy. The results of the research questions define the already mentioned relations of the Union or its efforts to influence or support several policies with the reference countries. The first research question is: *“Which activities of the European Union influence directly or indirectly the political-legal relations with the reference countries?”* The second research question is: *“Does the European Union pay sufficient attention to economic, economic and environmental relations with the reference countries?”* The third research question is: *“What are the European Union’s bilateral security and defence policy relations with reference states?”*

The results are compiled into tables and accompanying text by comparing publicly available sources and source texts in the form of literature, international documents and relevant internet references. The research part of the thesis compares the specific mutual benefits of cooperation with the reference states for the EU, as well as the benefits of this cooperation for the reference states and a description of the EU’s unique accession activity towards Serbia, Norway and the UK.

Keywords:

foreign policy, security and defence policy, bilateral relations, cooperation, legislation, economy and environment, cooperation, influence and integration process

II. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

II.1. Odborná literatura

- Brady, H., & Parkes, R. (2015). *EU Home Affairs Diplomacy: Why, what, where – and how*. European Union Institute for Security Studies.
- Casarini, N., & Musu, C. (2007). *European foreign policy in an evolving international system the road towards Convergence*. Palgrave Macmillan.
- Cini, M. (2007). *European Union politics*. Oxford University Press.
- Dostál, P. (2010). *Multi-speed European Union: differentiated integration and spatial development in public opinion*. Czech Geographic Society.
- Dursun-Özkanca, O. (2020). *Turkey-west relations: The politics of intra-alliance opposition*. Cambridge University Press.
- Fiala, P., & Pitrová, M. (2009). *Evropská unie* (2., dopl. a aktualiz. vyd). Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Had, M., & Pikna, B. (2001). *Druhý a třetí pilíř Evropské unie*. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky.
- Keřkovský, M., & Keřkovská, A. (1999). *Evropská unie: historie, instituce, ekonomika a politiky*. Computer Press.
- König, P., & Lacina, L. (2004). *Rozpočet a politiky Evropské unie*. C.H. Beck.
- Kraus, J. (2005). *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Academia.
- Liu, N., Kirk, E. A., & Henriksen, T. (2017). *The European Union and the Arctic* (85 ed.). Brill Nijhoff.
- Noutcheva, G. (2012). *European Foreign Policy and the Challenges of Balkan Accession: Conditionality, legitimacy and compliance* (1st ed.). Routledge.

II.II. Odborné články

- Bickerton, C. (2018). *The Brexit iceberg*. In B. Martill & U. Staiger (Eds.), *Brexit and Beyond: Rethinking the Futures of Europe* (pp. 132–137). UCL Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt20krxf8.20>
- Cini, M., & Verdun, A. (2018). *The implications of Brexit for the future of Europe*. In B. Martill & U. Staiger (Eds.), *Brexit and Beyond: Rethinking the Futures of Europe* (pp. 63–71). UCL Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt20krxf8.12>
- Dinan, T. G., & Cryan, J. F. (2017). *The Microbiome-Gut-Brain Axis in Health and Disease*. *Gastroenterology clinics of North America*, 46(1), 77–89. <https://doi.org/10.1016/j.gtc.2016.09.007>
- Dr. Muhammad Tariq, Amjad Ali Khan, & Ejaz Khan. (2020). *An overview of the Foreign and Security Policy of the European Union*. *Sjesr*, 3(4), 394–399. [https://doi.org/10.36902/sjesr-vol3-iss4-2020\(394-399\)](https://doi.org/10.36902/sjesr-vol3-iss4-2020(394-399))
- Dudić, B., Dudić, Z., Smoleň, J., & Mirković, V. (2018). *Support for foreign direct investment inflows in Serbia*. *Economic Annals-XXI*, 169(1-2), 4-11. <https://doi.org/10.21003/ea.V169-01>
- Ewers-Peters, N. M. (2021). *Brexit's implications for EU-NATO cooperation: Transatlantic bridge no more?* *The British Journal of Politics and International Relations*, 23(4), 576–592. <https://doi.org/10.1177/1369148120963814>
- Hadfield, A., & Wright, N. (2021). *Fog in Channel?: The impact of Brexit on EU and UK foreign affairs*. European Union Institute for Security Studies (EUISS). <http://www.jstor.org/stable/resrep34056>
- Hill, C. (2003). *The geopolitical implications of enlargement*. In *Europe unbound* (pp. 95-116). Routledge.
- Hillion, C. (2011). *Integrating an outsider: an EU perspective on relations with Norway*. *European foreign affairs review*, 16(4).
- Horst W. J. Rittel, & Webber, M. M. (1973). *Dilemmas in a General Theory of Planning*. *Policy Sciences*, 4(2), 155–169. <http://www.jstor.org/stable/4531523>

- Jones, C. I., & Romer, P. M. (2010). *The new Kaldor facts: ideas, institutions, population, and human capital*. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 2(1), 224-245.
- Keil, K., & Raspotnik, A. (2014). *The European Union's gateways to the Arctic*. *European Foreign Affairs Review*, 19(1).
- Krotz, U., & Maher, R. (2011). *International Relations Theory And The Rise Of European Foreign And Security Policy*. *World Politics*, 63(3), 548–579. <http://www.jstor.org/stable/23018780>
- Lehne, S. (2012). *The Big Three in EU Foreign Policy*. Carnegie Endowment for International Peace. <http://www.jstor.org/stable/resrep12823>
- Lehne, S. (2017). *Is There Hope for EU Foreign Policy?* Carnegie Endowment for International Peace. <http://www.jstor.org/stable/resrep12822>
- Mix, D. E. (2013). *The European Union: Foreign and Security Policy*. Congressional Research Service.
- Moravcsik, A. (2010). *Europe, the Second Superpower*. *Current History*, 109(725), 91–98. <http://www.jstor.org/stable/45318909>
- Østhagen, A., & Raspotnik, A. (2017). *Partners or Rivals?: Norway and the European Union in the High North*. In N. Liu, E. A. Kirk, & T. Henriksen (Eds.), *The European Union and the Arctic* (pp. 97–118).
- Smith, K. E. (2005). *The Outsiders: The European Neighbourhood Policy*. *Royal Institute of International Affairs*, 81(4), 757–773. <http://www.jstor.org/stable/3569673>
- Staiger, U., & Martill, B. (2018). *Rethinking the futures of Europe*. In U. Staiger & B. Martill (Eds.), *Brexit and Beyond: Rethinking the Futures of Europe* (pp. 260–265). UCL Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt20krxf8.34>
- Stepien, A. (2015). *The EU needs a two-tier approach towards the Arctic: a general policy for the Circumpolar Arctic and a concrete strategy for the European Arctic*. The Arctic Institute. <http://www.thearcticinstitute.org/2015/12/EU-needs-two-tier-approach-towards-the-arctic.html>

- Vucic, M. (2020). *European Union integration and the belt and road initiative: A curious case of Serbia*. *Medjunarodni Problemi*, 72(2), 337–355. <https://doi.org/10.2298/medjp2002337v>
- Wegge, N. (2011). *Small state, maritime great power? Norway's strategies for influencing the maritime policy of the European Union*. *Marine Policy*, 35(3), 335-342. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2010.10.013>
- Wintour, P. (2016). *UK risks losing global influence if it quits single market, says former civil servant*. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/politics/2016/nov/08/uk-risks-losing-global-influence-quits-single-market-senior-civil-servant>

II.III. Internetové zdroje

- *Albanie*. European Commission. Retrieved January 5, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/albania_en
- *Bosnia and Herzegovina*. European Commission. Retrieved January 5, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/bosnia-and-herzegovina_en
- *Cíle a hodnoty*. Evropská unie. Retrieved January 4, 2023, from https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_cs
- *Conditions for membership*. European Commission. Retrieved January 4, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership_cs
- *EU relations with the Republic of Moldova*. European Council, Council of the European Union. Retrieved January 4, 2023, from <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/moldova/>
- *EU relations with Ukraine*. European Council, Council of the European Union. Retrieved January 4, 2023, from <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/ukraine/>

- *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR). Overview – Instrument for Pre-accession Assistance.* European Commission. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance_en
- *Evropská politika sousedství.* Evropská komise. Retrieved January 5, 2023, from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/european-neighbourhood-policy_cs
- *Evropská rada a Rada Evropské unie: Historie.* Evropská rada, Rada Evropské unie. Retrieved January 4, 2023, from <https://www.consilium.europa.eu/cs/history/?filters=2031>
- *Georgia.* European Commission. Retrieved January 5, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/georgia_en
- *Kosovo.* Evropská komise. Retrieved January 4, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/kosovo_cs
- *Lisabonská smlouva.* Evropský parlament. Retrieved January 4, 2023, from <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/5/lisabonska-smlouva>
- *Maastrichtská smlouva a Amsterodamská smlouva.* Evropský parlament. Retrieved January 4, 2023, from <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/3/maastrichtska-smlouva-a-amsterodamska-smlouva>
- *Norsko a EU.* Skandinávie. Retrieved January 5, 2023, from <http://skandinavie.eu/norsko-a-eu/>
- *North Macedonia.* European Commission. Retrieved January 5, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/north-macedonia_en
- *Regionální politika.* Evropská unie. Retrieved January 4, 2023, from https://europa.eu/european-union/topics/regional-policy_cs
- *Serbia.* European Commission. Retrieved January 5, 2023, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/serbia_en

- *The European Union and Iceland*. Delegation of the European Union to Iceland. Retrieved January 5, 2023, from https://www.eeas.europa.eu/iceland/european-union-and-iceland_en?s=212
- *The European Union and Montenegro*. Delegation of the European Union to Montenegro. Retrieved January 5, 2023, from https://www.eeas.europa.eu/montenegro/european-union-and-montenegro_en?s=225
- *The European Union and Norway*. Delegation of the European Union to Norway. Retrieved January 5, 2023, from https://www.eeas.europa.eu/norway/european-union-and-norway_en?s=174
- *The European Union and Switzerland*. Delegation of the European Union to Switzerland and Liechtenstein. Retrieved January 5, 2023, from https://www.eeas.europa.eu/switzerland/european-union-and-switzerland_en?s=180
- *The European Union and the Principality of Liechtenstein*. Delegation of the European Union to Switzerland and Liechtenstein. Retrieved January 5, 2023, from https://www.eeas.europa.eu/switzerland/european-union-and-principality-liechtenstein_en?s=180
- *The historical evolution of EU-UK relations*. European Council, Council of the European Union. Retrieved January 6, 2023, from <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/library/library-blog/posts/the-historical-evolution-of-eu-uk-relations/>
- Troszczyńska-van Genderen, *Legrand*, 2016. Retrieved January 4, 2023, from <http://docplayer.cz/27609635-Zahranicni-politika-cile-nastroje-a-dosazene-vysledky.html>
- *Typy orgánů a institucí EU*. Evropská unie. Retrieved January 26, 2023, from https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_cs

II.IV. Legislativní zdroje

- Maastrichtská smlouva o Evropské unii. EUR – Lex. Retrieved January 4, 2023, from z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3Axy0026>
- Official Journal of the European Union: AGREEMENT ON THE EUROPEAN ECONOMIC AREA, L 1 § (1994). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21994A0103\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21994A0103(01)&from=EN)
- Official Journal of the European Union: ASSOCIATION AGREEMENT between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part, L 261 § (2014). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:2014A0830\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:2014A0830(02))
- Official Journal of the European Union: COMPREHENSIVE AND ENHANCED PARTNERSHIP AGREEMENT between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Armenia, of the other part, L 23 § (2018). [https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22018A0126\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22018A0126(01)&from=EN)
- Official Journal of the European Union: COUNCIL AND COMMISSION DECISION on the conclusion of the Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Serbia, of the other part, L 278 § (2013). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013D0490&from=En>
- Official Journal of the European Union: DECISION OF THE COUNCIL AND THE COMMISSION on the conclusion of the Agreement on the European Economic Area between the European Communities, their Member States and the Republic of Austria, the Republic of Finland, the Republic of Iceland, the Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway, the Kingdom of Sweden and the Swiss Confederation, L 1 § (1993). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994D0001&from=EN>

- Official Journal of the European Union: Legislation, INTERNATIONAL AGREEMENTS, L 260 § (2014). Publications Office of the European Union. https://eeas.europa.eu/archives/docs/moldova/pdf/eu-md_aa-dcfta_en.pdf
- Official Journal of the European Union: STABILISATION AND ASSOCIATION AGREEMENT between the European Communities and their Member States of the one part, and the Republic of Serbia, of the other part, L 278 § (2013). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22013A1018\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22013A1018(01)&from=EN)
- Official Journal of the European Union: TRADE AND COOPERATION AGREEMENT between the European Union and the European Atomic Energy Community, of the one part, and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, of the other part, L 149 § (2021). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22021A0430\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22021A0430(01)&from=EN)

II.V. Ostatní zdroje

- Grafika obrázku č. 1 byla vytvořena pomocí open source mapchart.net, vlastní zpracování.
- Grafika obrázku č. 2 byla vytvořena pomocí open source Xmind, vlastní zpracování.
- Linhart, T. (2020). *Zahraniční činnost Evropské unie* [Bakalářská práce]. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
- Roser, M. (2014). *Human Development Index* (HDI). Retrieved January 6, 2023 from <https://ourworldindata.org/human-development-index>
- World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files.

III. SEZNAM POUŽITÝCH POJMŮ A ZKRATEK

V diplomové práci figurují pojmy a zkratky. V níže uvedeném seznamu jsou seřazeny alfabetycky.

EU / Unie	Evropská unie
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství
EPS	Evropská politika sousedství
ESUO	Evropskému společenství uhlí a oceli
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
Euratom	Evropské společenství pro atomovou energii
G7	Group of Seven
G20	Group of Twenty
GBP	Britská libra
HDI	Index lidského rozvoje
HDP	Hrubý domácí produkt
IPA	The Instrument for Pre-accession Assistance
Komise	Evropská komise
NATO	Severoatlantická aliance
NOK	Norská koruna
NPP	Nástroj předvstupní pomoci
OSN	Organizace spojených národů
Rada	Evropská rada a Rada Evropské unie

REACH	Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals
RSD	Srbský dinár
SAA	Stabilisation and Association Agreement
SBOP	Společná bezpečnostní a obranná politika
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
TCA	Dohoda o obchodu a spolupráci
UK	Spojené království
USA	Spojené státy americké
WTO	Světová obchodní organizace

IV. SEZNAM TABULEK A OBRÁZKU

V diplomové práci jsou použity formáty vlastních tabulek a obrázků. V níže uvedeném rejstříku jsou řazeny podle pořadového čísla.

IV.I. Použité tabulky

- Tabulka č. 1: Srbská republika
- Tabulka č. 2: Norské království
- Tabulka č. 3: Spojené království Velké Británie a Severního Irska
- Tabulka č. 4: Politicko-právní vztahy EU s referenčními státy
- Tabulka č. 5: Ekonomické, hospodářské a environmentální vztahy EU s referenčními státy
- Tabulka č. 6: Bilaterální vztahy EU s referenčními státy ve vybraných oblastech

IV.II. Použité obrázky

- Obrázek č. 1: Grafické znázornění komparovaných států a EU
- Obrázek č. 2: Myšlenková mapa diplomové práce

V. SEZNAM CIZOJAZYČNÝCH VÝRAZŮ

V diplomové práci se vyskytují cizojazyčné výrazy, a to především oficiální názvy v anglickém jazyce nebo se jedná o poznámky související s překladem.

V.I. Používané výrazy

Acquis communautaire	akviziční kritéria
Agreement	dohoda
EU–UK Trade and Cooperation Agreement	Dohoda o obchodu a spolupráci mezi EU a UK
European Neighbourhood Policy	Evropská politika sousedství
Europol	The European Union Agency for Law Enforcement Cooperation
Group of Seven	Sdružení nejvyspělejších sedmi států
Group of Twenty	Sdružení nejvyspělejších dvaceti států
Screening proces	hodnocení legislativních návrhů s cílem zajistit jejich soulad s právem a politikami EU
Stabilisation and Association Agreement	Dohoda o stabilizaci a přidružení
The Common Foreign and Security Policy	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
The Common Security and Defence Policy	Společná bezpečnostní a obranná politika
The European Economic Area Agreement	Dohoda o Evropském hospodářském prostoru
The Instrument for Pre-accession Assistance	Nástroj předvstupní pomoci

V.II. Poznámky s cizojazyčnou tematikou

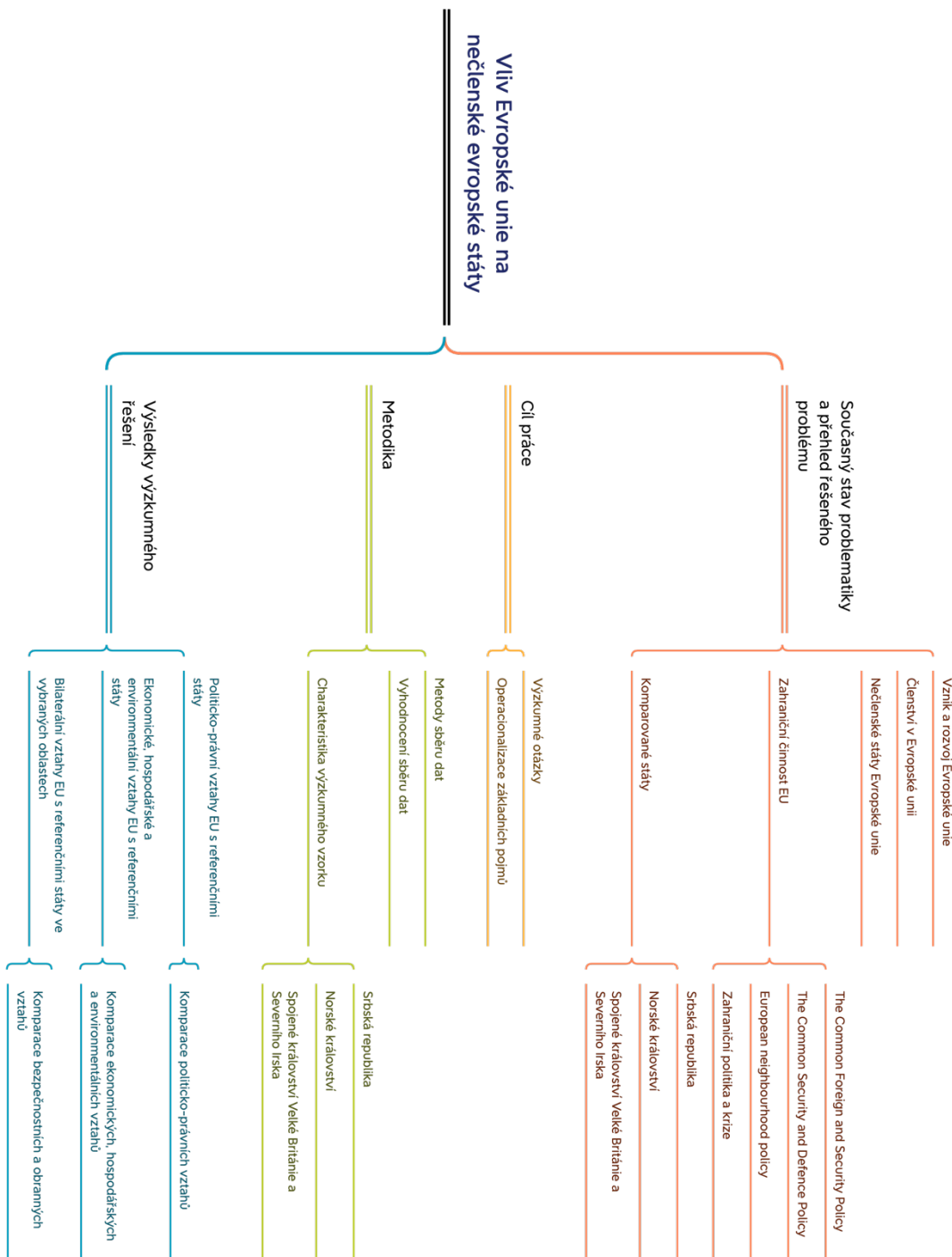
good, bad	dobré, zlé
high politics	vysoká politika
right, wrong	absolutně správné, absolutně špatné
soft power	měkká síla
wicked problem	zákeřný problém

V.III. Protokolární názvy referenčních států v úředním jazyce/jazycích příslušné země

Република Србија / Republika Srbija	Srbská republika
Kongeriket Norge / Kongeriket Noreg	Norské království
United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	Spojené království Velké Británie a Severního Irska

VI. SEZNAM PŘÍLOH

Myšlenková mapa diplomové práce, prezentuje čtenářům přehled o zásadních myšlenkách a vizualizuje strukturu jejího uspořádání.

Obrázek č. 2: Myšlenková mapa diplomové práce¹²⁸

¹²⁸ Obrázek č. 2: Myšlenková mapa diplomové práce. Grafika byla vytvořena pomocí open source Xmind.